

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA**

Evidenčné číslo: 101002/B/2021/36122163737804804

EKONOMICKÉ A PRÁVNE DOPADY BREXITU

Bakalárska práca

2021

Lucia Jankovičová

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA
UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA**

**EKONOMICKÉ A PRÁVNE DOPADY BREXITU
Bakalárska práca**

Študijný program: Ekonomika a právo
Študijný odbor: EKONÓMIA A MANAŽMENT
PRÁVO
Školiace pracovisko: Katedra ekonomickej teórie
Národohospodárska fakulta
Vedúci bakalárskej práce: Ing. Ivana Lennerová, PhD.

Bratislava 2021

Lucia Jankovičová

(Strana na zadanie práce)

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum: 07.05.2021

.....

podpis

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela veľmi pekne poďakovať mojej školiteľke Ing. Ivane Lennerovej, PhD. za jej venovaný čas, užitočné rady, pripomienky a odbornú pomoc pri písaní mojej bakalárskej práce.

ABSTRAKT

JANKOVIČOVÁ, Lucia: *Ekonomické a právne dopady brexitu*. - Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra ekonomickej teórie. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Ivana Lennerová, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2021, 71 s.

Cieľom záverečnej práce je definovať vývoj brexitu, konkrétne právne a ekonomické dopady brexitu na samotnú Veľkú Britániu a Európsku úniu ako celok. Práca je rozdelená do troch kapitol, obsahuje osem grafov a šesť tabuliek. Prvá kapitola je venovaná charakteristike brexitu, v rámci nej sa záverečná práca zaoberá predovšetkým historickým vývojom vzťahov medzi Veľkou Britániou a EÚ. Ďalej je táto kapitola venovaná analýze kľúčového referenda z roku 2016, dôvodmi brexitu a tiež komparácii dvoch scenárov odchodu- tvrdého a mäkkého brexitu. Záver kapitoly je zameraný na porovnanie výhod a nevýhod, ktoré Británia odchodom z EÚ získala v kontexte dopadov celosvetovej pandémie COVID- 19. Druhá kapitola je zameraná na ozrejenie cieľov a metodiky predloženej bakalárskej práce. Záverečná tretia kapitola je venovaná výsledkom práce, ktoré poukazujú na konkrétne právne a ekonomické dopady brexitu na jednotlivé členské štáty EÚ a samotnú Veľkú Britániu. Výsledkom riešenia danej problematiky je analýza dopadu na vývoj jednotlivých makroekonomických ukazovateľov a taktiež legislatívy. Záver kapitoly je venovaný rozboru ekonomických dopadov brexitu v súvislosti s pandemiou koronavírusu.

Kľúčové slová: brexit, Európska únia, Veľká Británia, referendum

ABSTRACT

JANKOVIČOVÁ, Lucia: *Economic and legal impacts of Brexit*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Economic Policy. – Supervisor: Ing. Ivana Lennerová, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2021, 71 p.

The aim of the final thesis is to define Brexit process and its specific legal and economic impacts on the United Kingdom and on the European Union. Thesis is divided into three chapters and contains eight graphs and six tables. The first chapter deals with the characteristic of Brexit, focusing mainly on the historical development of relations between United Kingdom and the European Union. This chapter is devoted also to the analysis of the key referendum from 2016, the reasons for Brexit and also the comparison of two scenarios of leaving - hard and soft Brexit. The conclusion of the first chapter is focused on the comparison of advantages and disadvantages that Britain gained by leaving the EU in the context of the effects of the global pandemic COVID- 19. Second chapter is devoted to clarify the objectives and methodology of the bachelor thesis. The final third chapter presents the results and findings of the final thesis, which present to the specific legal and economic impacts of Brexit on individual EU Member States and the United Kingdom. The end of the chapter is devoted to the analysis of the economic impacts of Brexit in the context of the coronavirus pandemic.

Key words: Brexit, United Kingdom , European Union, referendum

Obsah

Úvod.....	10
1 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ ..	11
1.1 Veľká Británia a kreovanie Európskej Únie.....	13
1.1.1 Postoj Veľkej Británie k európskej integrácii.....	14
1.1.2 Problematický vstup Veľkej Británie do ES.....	18
1.1.3 Prvé britské referendum o členstve v EHS v roku 1975	22
1.2 Brexit a jeho vývoj	26
1.2.1 Referendum o vystúpení z EÚ v roku 2016	27
1.2.2 Lisabonská zmluva a vystúpenie členského štátu z EÚ	30
1.2.3 Hlavné dôvody brexitu	32
1.2.4 Tvrdý alebo mäkký brexit	34
1.3 Brexit a svetová pandémie.....	36
2 CIEĽ PRÁCE, METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA.....	39
3 VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA.....	41
3.1 Dopady brexitu na Veľkú Britániu.....	42
3.1.1 Voľný pohyb tovarov	46
3.1.2 Voľný pohyb služieb	51
3.1.3 Voľný pohyb osôb.....	54
3.2 Dopady brexitu a svetovej pandémie na Veľkú Britániu	57
Záver	62
Zoznam použitej literatúry	63

Zoznam grafov

Graf č. 1:	Výsledok hlasovania referenda o zotrvaní Veľkej Británie v EHS (1975)	25
Graf č. 2:	Hlasovanie v referende o zotrvaní Veľkej Británie v EÚ podľa dosiahnutého vzdelania voličov (2016)	29
Graf č. 3:	Najvýznamnejšie témy pri rozhodovaní voličov v referende o členstve v EÚ (2016)	32
Graf č. 4:	Percento ľudí vo veku 18 a viac rokov, ktorí dostali prvú a druhú dávku vakcíny proti ochoreniu COVID-19	38
Graf č. 5:	Predikcia dopadov brexitu na tržby jednotlivých odvetví na Slovensku (mil. EUR)	45
Graf č. 6:	Podiel na obchode jednotlivých hospodárskych odvetví medzi Veľkou Britániou a EÚ (2018)	48
Graf č. 7:	Negatívne účinky brexitu na vývoz z EÚ	50
Graf č. 8:	TOP 10 sektorov, ktoré zaznamenali najväčší pokles pracovných ponúk v dôsledku brexitu a svetovej pandémie COVID-19	60

Zoznam tabuliek

Tabuľka č. 1:	Hlasovanie v referende o zotrvaní Veľkej Británie v EÚ podľa regiónov (2016)	28
Tabuľka č. 2:	Porovnanie mäkkého a tvrdého brexitu	36
Tabuľka č. 3:	Predpokladané scenáre odchodu Veľkej Británie z EÚ	42
Tabuľka č. 4:	Ustanovenia zahrnuté v dohode o obchode a spolupráci medzi Veľkou Britániou a EÚ	44
Tabuľka č. 5:	TOP 10 vývozných komodít Veľkej Británie za rok 2019 a 2020	51
Tabuľka č. 6:	Porovnanie Turingovej schémy a programu Erasmus+	57

Zoznam skratiek a značiek

brexit	Proces odchodu Veľkej Británie z Európskej únie
EHS	Európske hospodárske spoločenstvo
ES	Európske spoločenstvo
ESUO	Európske spoločenstvo uhlia a ocele
EÚ	Európska únia
EURATOM	Európske spoločenstvo pre atómovú energiu
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
ZEÚ	Zmluva o Európskej únii
ZFEÚ	Zmluva o fungovaní Európskej únie

Úvod

Takmer päť rokov po referende, ktoré rozhodlo o odchode Veľkej Británie z Európskej únie, sa brexit stáva realitou. Vystúpenie členského štátu z tak komplexnej medzinárodnej organizácie akou je EÚ bolo náročným a zdĺhavým procesom. Rokovania o odchode sa zdali byť nekonečné a až do konca minulého roka nebolo isté, akým spôsobom napokon Británia odíde. Po oficiálnom vystúpení začalo plynúť jedenásťmesačné prechodné obdobie, počas ktorého sa Británia vo veľkej miere stále riadila pravidlami EÚ. Počas tohto obdobia sa obaja partneri snažili dospieť k spoločnej dohode tak, aby stratili čo najmenej. Británia nakoniec opúšťa EÚ s dohodou, ktorá znamená pre obe strany priaznivejší variant a tiež zjednodušenie budúcej spolupráce. Dohoda nadobudla účinnosť začiatkom tohto roka, EÚ tak zostáva obchodným aj strategickým partnerom Veľkej Británie. Okrem iného upravuje podmienky voľného obchodovania bez taríf a kvót, no zároveň prináša zmenu v množstve ďalších oblastí. Zo štyroch základných slobôd, ktoré členstvo v EÚ zabezpečuje, sa tak podarilo zachovať len tú prvú. Zatiaľ čo brexit pravdepodobne predstavuje pre britskú ekonomiku viac výziev ako pre tú európsku, obe strany sa ocitli v novej neľahkej situácii a zároveň čelia veľkej neistote. Preto je nutné zaoberať sa otázkou, čo znamená tento odchod pre Veľkú Britániu a EÚ a aké veľké dopady so sebou prináša. Aj napriek tomu, že sa podarilo vyhnúť odchodu bez dohody, vzťah Británie s jeho hlavným obchodným partnerom sa podstatne zmení. Po rokoch nákladných rokovaní je však rozvod dokonaný a dosiahnutá dohoda začína novú etapu pre ekonomiky na oboch stranách Lamanšského prielivu.

Vzhľadom na to, že európsky trh je silne previazaný, brexit sa dotýka všetkých štátov EÚ. Brexit najvýraznejšie postihne ekonomiky Nemecka a USA v absolútnom meradle, resp. Nórska a Írska v relatívnej miere vplyvu na HDP. Brexit pocíti aj Slovenská ekonomika. V najhoršom variante by ročný HDP klesol o 207 mil. EUR, resp. tržby slovenských firiem o 529 mil. EUR. Z konkrétnych sektorov ovplyvní brexit negatívne najmä automobilový priemysel. Pokles tržieb by pocítili aj firmy v ostatných odvetviach spracovateľského priemyslu, odvetvia činností v oblasti nehnuteľností, dopravy a ďalšie odvetvia.

Či a čo Británia brexitom stratí ešte len uvidíme. Sme si ale istí, že Slovensko brexitom stráca veľa. V čase, kedy Slovensko potrebuje všetku dostupnú pomoc na to, aby zvrátilo svoje smerovanie do priepasti bezprávia vytvoreného súdniectvom, by totiž Británia mohla a mala byť dôležitým činiteľom a vzorom na ceste k náprave. Bez Británie bude táto cesta Slovenska oveľa ťažšia.

1 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ

Európsku úniu od 31. januára 2020 oficiálne tvorí už len 27 členských štátov. Tento dátum je spojený s veľmi emotívnym a o to komplikovanejším odchodom, ktorým Veľká Británia ukončuje takmer polstoročie svojho pôsobenia v rámci tohto spoločenstva. Jedná sa o historický míľnik, ktorý zároveň zakladá precedens, keďže dosiaľ žiadna krajina z EÚ nevystúpila. Tomuto rozhodnutiu predchádzalo viacero udalostí, no tou zlomovou bolo referendum usporiadané v roku 2016, kedy si britskí občania volili medzi možnosťou zotrvania v EÚ alebo ich odchodu. Pomer hlasov zástancov aj odporcov brexitu bol veľmi tesný- presne 51,9 % získala možnosť „Odísť“ (z angl. *Leave*).¹

Naplnenie tohto kroku sa spája s množstvom komplikácií, jedná sa o nesmierne náročný politický, ale taktiež ekonomický proces. Odchod sa dotýka nielen ekonomiky Veľkej Británie a EÚ, ale i globálnych trhov. Ohľadom možných dopadov tejto udalosti sa vynára nespočetne veľa otázok. Jedny z najpodstatnejších sú práve tie ekonomické a právne, týkajúce sa samotného procesu vystúpenia, ale aj budúcej súčinnosti medzi Veľkou Britániou a EÚ. Podmienky tejto spolupráce sa kreovali dlhé mesiace. Po oficiálnom vystúpení Veľkej Británie nastalo jedenásť mesačné prechodné obdobie, počas ktorého sa obe strany snažili dospieť k vzájomnej dohode, ktorá mala upravovať život po brexite. V tomto časovom období sa Spojené kráľovstvo stále riadilo legislatívou EÚ. Odo dňa referenda bolo v hre viacero scenárov v podobe tzv. „mäkkého“ a „tvrdého“ odchodu. Pričom „mäkký“ (z angl. *soft*) brexit mal jasne stanovovať pravidlá odchodu a vďaka nemu by boli udržané blízke vzťahy medzi Veľkou Britániou a EÚ. Ostali by tiež zachované štyri základné slobody EÚ (voľný pohyb tovaru a služieb, kapitálu a osôb). Týkalo by sa to teda aj obchodu s ostatnými členskými štátmi EÚ, ktorý by prebiehal na bezcolnom základe.² Skrátka, Británia by z EÚ vystúpila len formálne. Protipólom tohto scenára bol „tvrdý“ (z angl. *hard*) brexit, ktorý bol považovaný pre obe strany ako najhorší možný scenár. Z právneho hľadiska by sa jednalo o brexit bez dohody. Británia by totiž stratila prístup na

¹ CHAN, Sewell. E.U. Referendum: After the Brexit vote. THE NEW YORK TIMES. [online]. 2016. [cit. 2020-12-22]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/live/eu-referendum/the-final-tally-51-9-for-leave-48-1-for-remain/>

² SIMS, Alexandra. What is the diffrent between hard and soft Brexit? Everything you need to know. INDEPENDENT. [online]. 2018. [cit. 2020-12-22]. Dostupné na: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-hard-soft-what-difference-uk-eu-single-market-freedom-movement-theresa-maya7342591.html>

jednotný trh EÚ a tiež k colnej únii.³ Napokon týždeň pred ukončením prechodného obdobia britská vláda spolu s EÚ oznámili, že dohoda o usporiadaní budúcich vzťahov je na svete. Umožňuje tak plynulejší prechod do novej éry vzťahov EÚ a Spojeného kráľovstva. Avšak aj napriek dohode obe strany pocítia negatívne dôsledky brexitu. Možno je však ešte zaujímavejšie zamyslieť sa nad tým, čo brexit znamená pre EÚ a jej zvyšných 27 členov. Jeho dopady možno pocítiť viac ako samotná Británia.

Táto téma ma oslovila hlavne pre jej aktuálnosť, no i náročnosť vzhľadom na neustále meniace sa dianie a neistú situáciu. Jedná sa o jav, ktorý v dejinách oboch aktérov zohráva významnú úlohu. Je naozaj zaujímavé pozorovať, ako sa obe strany s touto udalosťou vysporiadajú. Daná problematika ponúka priestor na zamyslenie sa a prepojenie mnohých súvislostí, ktoré nakoniec Britániu doviedli práve k tomuto významnému kroku.

Cieľom tejto práce je rozobrať problematiku vystúpenia Veľkej Británie z Európskej únie z hľadiska ekonomických a právnych dopadov. Práca je rozdelená do troch kapitol. Na pochopenie brexitu a podnetov, ktoré k nemu viedli, je nevyhnutné nahliadnuť najskôr do histórie Európskej únie a priblížiť si úlohu, ktorú v nej zohrala Veľká Británia. V prvej časti tejto bakalárskej práce si preto priblížime proces európskej integrácie. Budeme sa koncentrovať najmä na pohľad Británie, poukážeme na jej špecifické postavenie a na jej celkový postoj pri rôznych etapách kreovania EÚ. Druhá podkapitola bude venovaná predovšetkým priblíženiu vývoja brexitu a podnetom, ktoré k nemu viedli. Zameriame sa na hlavné dôvody odchodu z pohľadu Británie, kľúčové referendum z roku 2016 o vystúpení z EÚ a s ním spojenú aktiváciu článku 50 upraveného Lisabonskou zmluvou. Porovnáme tiež dva hlavné scenáre odchodu – mäkký a tvrdý brexit. V tretej kapitole sa zameriame na hlavný cieľ tejto bakalárskej práce a teda na súčasný vývoj brexitu, pričom analyzujeme jeho rôzne dopady na samotnú Britániu a EÚ. Jednak z hľadiska legislatívy a jednak z hľadiska dopadov na vývoj makroekonomických ukazovateľov. Taktiež rozoberieme dopad vystúpenia Británie a jej ekonomické postavenie vzhľadom na aktuálne pretrvávajúci vplyv celosvetovej pandémie COVID-19. V závere napokon zhrnieme výhody resp. nevýhody, ktoré Británia týmto odchodom dosiahla a akým smerom sa bude vyvíjať jej vzťah s Európskou úniou.

³ SIMS, Alexandra. What is the different between hard and soft Brexit? Everything you need to know. INDEPENDENT. [online]. 2018. [cit. 2020-12-22]. Dostupné na: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-hard-soft-what-difference-uk-eu-single-market-freedom-movement-theresa-maya7342591.html>

1.1 Veľká Británia a kreovanie Európskej Únie

Posledných pár rokov slovo brexit dominovalo nielen britskej, ale aj svetovej politike. Odchod Spojeného kráľovstva z Európskej únie býva pre svoj význam z hľadiska dejín a vplyvu na budúcnosť krajiny i kontinentu často prirovnávaný na britskej domácej, ale aj svetovej mediálnej a politickej scéne, ako najvýznamnejšia udalosť dejín Británie, od stredovekých konfliktov cez vývoj ústavné garantovaných slobôd až po 2. svetovú vojnu.⁴ Pre pochopenie dôvodov, ktoré viedli k vystúpeniu Veľkej Británie z Európskej únie, je potrebné zamerať sa najskôr na historický kontext a teda správanie sa a postavenie Británie v rámci európskej integrácie.

Veľká Británia nepatrí medzi zakladajúce štáty Európskych spoločenstiev a nemožno ju ani považovať za hlavného iniciátora procesu integrácie. Vzťah medzi týmto ostrovným kráľovstvom a kontinentálnym spoločenstvom bol vždy prinajmenšom komplikovaný. Spojené kráľovstvo bolo členským štátom s najväčším počtom výnimiek z kľúčových právnych predpisov o integrácii. Väčšina odbornej literatúry popisuje túto krajinu ako rozpačitého, zdráhajúceho sa a váhavého člena, stojaceho skôr na okraji európskej integrácie. Po celé storočia, od invázie Rimanov až po pripojenie sa k Európskej únii, sa Británia striedavo približovala a zase vzdalovala zjednocujúcej sa Európe.⁵ Z pohľadu histórie bola Veľká Británia niekoľko storočí svetová koloniálna veľmoc, ktorá si dokázala podmaniť množstvo území. V priebehu času sa rozširovala nielen geograficky, ale silnel i jej ekonomický a politický vplyv. Upevňovala sa jej štátna suverenita a rástol aj britský nacionalizmus. Rozhodnutie zúčastniť sa európskej integrácie tak pre túto krajinu spočiatku nebolo ľahké. Jej euroskepticizmus možno cítiť už od samého začiatku zjednocovania. Veľká Británia nikdy nechcela silnú integráciu. Britov vždy zaujímali najmä praktické výhody členstva v ES. Svedčí to aj o tom, že si vo viacerých veciach zabezpečila špeciálne postavenie v podobe rôznych výnimiek. Navyše Británia sa oficiálne pripája k Európskej únii až na tretí pokus, teda v roku 1973 kedy dochádza k prvému rozšíreniu ES (spolu s ňou pristupuje Írsko s Dánskom). Následne, hneď o dva roky neskôr, sa koná referendum o jej zotrvaní v tomto spoločenstve, ktoré naviac nebolo posledné. Postoj členstva Veľkej Británie v Európskej únii tak už po desaťročia polarizuje nielen samotnú britskú spoločnosť,

⁴ WINTR, Jan- ANTOŠ, Marek. Brexit v zrcadle ústavního práva. Praha: Leges, 2019. 91 s. ISBN 978-80-7502-371-1.

⁵ NUGENT, Ciara. It's complicated: From the Roman Empire to Brexit, Britain has always struggled to define its relationship with Europe. TIME [online]. 2019. [cit. 2021-02-03]. Dostupné na: <https://time.com/5563689/britain-europe-relationship-history/>

ale predovšetkým tamojšie politické kruhy. Otázka Európy tak rozdeľuje britskú politiku ako žiadna iná téma.⁶

V tejto kapitole si priblížime históriu Veľkej Británie, rozoberieme jej postoj a pohľad na vznikajúce Európske spoločenstvá. Zameriame sa taktiež na jej špecifické postavenie v tejto integrácii, jej problematický vstup do Európskeho spoločenstva a s ním spojené prvé britské referendum o zotrvaní v tomto spoločenstve.

1.1.1 Postoj Veľkej Británie k európskej integrácii

Európska integrácia je proces, ktorý sa začal v 50. rokoch 20. storočia. Jedným z najvýraznejších podnetov pre vzájomnú spoluprácu krajín a samotnú myšlienku založenia Európskej únie, bolo zastavenie vojnových konfliktov a nastolenie trvalého mieru po 2. svetovej vojne.⁷ Európske štáty boli na začiatku druhej polovice 20. storočia oslabené nielen priamymi následkami 2. svetovej vojny, ale v priebehu 50. a 60. rokov sa tiež vyrovnávali aj so stratou kolónií a tým aj mocenského postavenia a vplyvu.⁸ „Postupne vznikajú tri európske spoločenstvá, ktoré reprezentujú medzinárodné organizácie európskych štátov a predstavujú vyššiu kvalitu povojnového integračného procesu- Európske spoločenstvo pre uhlie a oceľ (ESUO alebo Montánná únia), Európske hospodárske spoločenstvo (EHS) a Európske spoločenstvo atómovej energie (Euratom).“⁹

V prvej povojnovej dekáde mali krajiny otrasené vojnou rôzne vízie, od ktorých sa malo odrážať smerovanie vzájomnej budúcej ekonomickej a politickej spolupráce. Pre Francúzsko a Nemecko bola prvoradou prioritou vyvarovať sa ďalšej vojne kvôli sporným územiám a kontrole surovín, predovšetkým uhlia a ocele, ako jednej z hlavných možných impulzov tejto vojny.¹⁰ Veľká Británia mala na rozširovanie odlišný pohľad. Jej ekonomický rozvoj bol založený na zachovaní námorného obchodu, dôraz tak kládla na vytvorenie dohôd o voľnom obchode. Tiež sa nechcela vystaviť riziku že by musela prijať rozhodnutie, ktoré

⁶ MACSHANE, Denis. How Britain left Europe. 3rd edition. London: I.B.Tauris & Co., 2016. 43 s. ISBN 978-0-85773-906-3.

⁷ História Európskej únie. Europa.eu [online]. 2020 [cit. 2020-12-27]. Dostupné na: https://europa.eu/european-union/about-eu/history_sk

⁸ LACINA, Lubor a kol. Učebnice evropské integrace. 3. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 27 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

⁹ KALESNÁ, Katarína- HRUŠKOVIČ, Ivan- ĎURIŠ, Michal. Európske právo. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2011. 16 s. ISBN 978-80-7160-326-9.

¹⁰ KANIOK, Petr- FIALA, Petr- PITROVA, Marketa, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 22 s. ISBN 80-210-2645-6.

by nebolo v súlade s jej názorom a taktiež nehodlala nadväzovať pevnejšie vzťahy s kontinentálnymi štátmi.¹¹ Britský skepticizmus však nezabránil tomu, aby sa kontinentálne štáty nepokúsili o vlastnú víziu ekonomicky viacej integrovanej Európy a tak päť rokov po skončení vojny prišli Francúzsko a Nemecko s plánom, ktorý mal zabezpečiť, že obe krajiny už nikdy nebudú proti sebe bojovať. Výsledkom bola dohoda podpísaná šiestimi krajinami, ktorá mala spojiť ich zdroje uhlia a ocele. Pri zrode prvého spoločenstva s názvom Európske spoločenstvo pre uhlie a oceľ stálo šesť štátov: Francúzsko, Nemecko, Taliansko a štáty Beneluxu. Jednalo sa tak o prvú medzištátnu organizáciu s nadnárodným princípom v Európe. Francúzsko sa však nevzdávalo nádeje zapojiť do ESÚO aj Veľkú Britániu, ktorá okrem iného odmietala nadnárodný charakter projektu a tým sa z neho definitívne vyradila.¹² Prišlo tak prvé britské odmietnutie európskej integrácie.

Británia mala niekoľko dôvodov prečo sa k zakladajúcej šiestici nepripojila. Vízia európskej spolupráce Spojeného kráľovstva totiž bola vo forme otvorených obchodných vzťahov a nie vo forme silnej nadnárodnej spolupráce, ktorú presadzovali ostatné európske štáty.¹³ Ďalším z dôvodov bola skutočnosť, že vzhľadom na svoju geografickú polohu sa nikdy necítila byť súčasťou Európy a jej obyvatelia sa tiež zriedkakedy identifikovali ako Európania.¹⁴ Ako krajina sa cítila byť izolovaná od potenciálnych kontinentálnych spojencov. Spojené kráľovstvo vzišlo z 2. svetovej vojny ako sebavedomá európska veľmoc, ktorá mala k dispozícii celé svoje impérium s kolóniami a pridruženými krajinami Commonwealthu - pod britskú korunu tak patrila jedna štvrtina sveta.¹⁵ Obávala sa, že príliš úzky vzťah s Európou by zas mohol oslabiť vzťahy s Commonwealthom. V skorých povojnových rokoch kedy Európa trpela nedostatkom surovín, predstavoval podiel britského obchodu s krajinami Commonwealthu až 50 %, zatiaľ čo obchod s EÚ tvoril len 20 %.¹⁶ Navyiac nemienila dávať pod spoločnú kontrolu svoj uhoľný priemysel, ktorého produkcia bola významnou položkou britského vývozu.¹⁷ Ďalším faktorom je úzka väzba medzi

¹¹ KANIOK, Petr- FIALA, Petr- PITROVA, Marketa, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 22 s. ISBN 80-210-2645-6.

¹² KOVÁŘ, Martin- HORČIČKA, Václav. Dějiny evropské integrace I. Praha: TRITON, 2005. 82 s. ISBN 80-7254-731-3.

¹³ FIALA, Petr- PITROVÁ, Markéta. Evropská unie. Brno: Centrum pro studium demokracie, 2003. 39–42 s. ISBN 978- 80-7325-180-2.

¹⁴ LACINA, Lubor a kol. Učebnice evropské integrace. 3. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 33 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

¹⁵ LACINA, Lubor a kol. Učebnice evropské integrace. 3. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 33 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

¹⁶ GOWLAND, David- TURNER, Arthur- WRIGHT, Alex. Britain and European integration since 1945: On the sidelines. Londýn: Routledge, 2009. 24 s. ISBN 9780203299906.

¹⁷ KANIOK, Petr- FIALA, Petr- PITROVA, Marketa, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 22- 23 s. ISBN 80-210-2645-6.

Britániou a USA a ich tzv. „special relationship“. Tento termín odkazuje k nezvykle blízkym politickým, hospodárskym a vojenským vzťahom a kultúrnou blízkosťou danou zdieľanou históriou, hodnotami a spoločným jazykom. Pred rodiacou sa úzkou spoluprácou s vyčerpanými štátmi Európy dala Británia prednosť pokračovaniu pevného zväzku so silným ekonomickým a zahraničnopolitickým partnerom, s ktorým si mohli vzájomne ponúknuť viac.¹⁸ *Every time we have to decide between Europe and the open sea, it is always the open sea we shall choose*, (Churchill, 1944).¹⁹ Možno tak tvrdiť, že Veľká Británia mala voči európskej integrácii množstvo oprávnených výhrad.

Politická integrácia patrila medzi najhlavnejšie dôvody pre ktoré Británia odmietala myšlienku spájania sa a spolupráce viacerých krajín. Od samého začiatku bolo cieľom EÚ rozšírenie a prehĺbenie vzťahov. Británia však vnímala spoluprácu s európskymi štátmi len ako nástroj pre udržanie popredného postavenia v rámci svetovej politiky a preto odmietala akúkoľvek nadnárodnú integráciu v podobe zdieľania moci a zodpovednosti. V tejto súvislosti sa stáva paradoxným pohľad Winstona Churchilla. Vtedajší premiér Spojeného kráľovstva krátko po vojne predstavil svoj koncept Spojených štátov európskych, ktoré chápal ako protiváhu Spojených štátov amerických.²⁰ Bol jedným z prvých, ktorí použili tento výraz, konkrétne ho predniesol na svojom slávnom prejave v Zürichu z roku 1946.²¹ Napriek tomu kvalifikoval svoju výzvu prostredníctvom vyhlásenia: *Sme s Európou, ale nie sme jej súčasťou. Sme s ňou spojení, ale nie sme v nej zahrnutí. Zaujímame sa o ňu a sme pridružení, ale nie sme ňou absorbovaní*.²² Churchill tak svojím prejavom vyjadril podporu európskej integrácii avšak i to, že Británia by podala pomocnú ruku budúcim Spojeným štátom európskym len zvonku a nie z pozície člena tohto spoločenstva.

Šesť zakladajúcich štátov ESUO, ktoré boli posilnené úspechmi a efektívnym fungovaním tejto organizácie, sa rozhodlo preskúmať ďalšiu možnosť európskeho integračného procesu.²³ Ministri zahraničných vecí členských štátov sa zišli na konferencii v talianskej Messine a rozhodli o vytvorení dvoch organizácií: pre spoločný trh a pre

¹⁸ LACINA, Lubor a kol. Učebnice evropské integrace. 3 vydanie. Brno: Barrister & Principal, 2011. 33- 34s. ISBN 978-80-87474-31-0.

¹⁹ TROITIÑO, David Ramiro et al. Brexit: History, reasoning and perspectives. Springer, 2018. Predslov. ISBN 978-3-319-73414-9.

²⁰ BEREND, T. Ivan. The history of european integration: A new perspective. New York: Routledge, 2016. 36-37 s. ISBN 978-1-315-62290-3.

²¹ BEREND, T. Ivan. The history of european integration: A new perspective. New York: Routledge, 2016. 37 s. ISBN 978-1-315-62290-3.

²² BEREND, T. Ivan. The history of european integration: A new perspective. New York: Routledge, 2016. 37 s. ISBN 978-1-315-62290-3.

²³ KANIOK, Petr- FIALA, Petr- PITROVA, Marketa, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 23 s. ISBN 80-210-2645-6.

atómovú energiu. V marci 1957 tak mohli byť v Ríme podpísané ďalšie dve, tzv. Rímske zmluvy: Zmluva zakladajúca Európske hospodárske spoločenstvo (EHS) a Zmluva zakladajúca Európske spoločenstvo pre atómovú energiu (Euratom).²⁴ Pričom najvýznamnejšou zmluvou pre európsku integráciu je práve zmluva EHS, ktorá po množstvách obmien a doplnení v podstate definuje podobu európskej integrácie dodnes. Čo sa týka Veľkej Británie, podobne ako pri vzniku ESUO, jej postoj k ďalšiemu rozširovaniu spolupráce ostal viac-menej rovnako skeptický. Prvým deklarovaným cieľom nového Európskeho hospodárskeho spoločenstva totižto bolo zriadiť medzi jeho šiestimi členmi spoločný trh, založený na tzv. „štyroch slobodách“: slobode voľného pohybu tovaroch a služieb, osôb a kapitálu vo vnútri jeho hraníc.²⁵ Bez ohľadu na tieto deklarované princípy, väčšina činnosti tohto spoločenstva bola orientovaná na jeden základný cieľ- postupné prehlbovanie procesu integrácie vo stále rozsiahlejších oblastiach.

Ako sme už uviedli, Británia nebola ani zďaleka za takúto silnú integráciu v toľkých odvetviach. Postoj Veľkej Británie k formovaniu spoločného trhu bol ovplyvnený aj geopolitickými záujmami. Skutočnosť, že Veľká Británia bola prítomná na konferenciách v Messine bola daná britskou ochotou ekonomicky spolupracovať s kontinentálnou Európou, keďže ťažisko jej zahraničného obchodu ležalo mimo Európu- v USA a krajinách Commonwealthu.²⁶ Avšak britská vláda odmietala podriadenie sa nadnárodným orgánom a preto sa snažila presadiť širšiu, no zároveň nie tak hlbokú spoluprácu krajín ESUO s ďalšími západoeurópskymi štátmi (zónu voľného obchodu), založenú na medzivládnom princípe s jednomyseľným hlasovaním (teda bez možnosti prehlasovania niektorého štátu).²⁷ Podobne ako pri zvažovaní členstva v ESUO a EHS, takisto v prípade Euratomu sa Veľká Británia nakoniec rozhodla nezúčastniť. Hlavným dôvodom bola skutočnosť, že v oblasti výskumu jadrovej energie bola ďalej ako kontinentálna Európa a tak pripojením sa k Euratomu nemala čo získať.²⁸

Dosiaľ sme poukazovali na to, ako málo prínosné by členstvo v jednom z európskych spoločenstiev pre Veľkú Britániu bolo. Avšak celková politická a ekonomická

²⁴ LACINA, Lubor a kol. Učebnice evropské integrace. 3 vydanie. Brno: Barrister & Principal, 2011. 39. ISBN 978-80-87474-31-0.

²⁵ BOOKER, Christopher - Richard NORTH. Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti. Brno: Barrister & Principal, 2006. 115 s. ISBN 80-736-4026-0.

²⁶ KANIOK, Petr- FIALA, Petr- PITROVA, Marketa, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 44 s. ISBN 80-210-2645-6.

²⁷ KANIOK, Petr- FIALA, Petr- PITROVA, Marketa, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 44 s. ISBN 80-210-2645-6.

²⁸ LACINA, Lubor a kol. Učebnice evropské integrace. 3 vydanie. Brno: Barrister & Principal, 2011. 47. ISBN 978-80-87474-31-0.

situácia sa vo svete začala meniť a Británia sa musela postupne prispôbovať aktuálnemu daniu. Jej mocenský vplyv nerástol, ale naopak klesal. Britskú zmenu postoja k európskej integrácii možno vysvetliť jednak novým nazeraním, ktorým sa krajina videla a tiež úspechmi ES. Tá sa stávala stále dominantnejšou ekonomickou silou. Začiatok 60. rokov bol totižto obdobím rozsiahlej dekolonizácie, kedy v roku 1962 získali všetky jednostranne pridružené zámorské územia európskych štátov nezávislosť. Veľká Británia tak bola dekolonizáciou dotknutá veľmi výrazne a zrazu sa ocitla v pozícii svetového hráča omnoho menšej veľkosti.²⁹ Napriek tomu, že Británia zdanlivo jednoznačne odmietala účasť na akýchkoľvek medzinárodných experimentoch, začali sa niektorí členovia jej vlády obávať, že by úspešná colná únia Šestky, založená na spoločných clách, mohla poškodiť britský obchod.³⁰ Jedným z významných faktorov, ktoré ovplyvňovali britské stanovisko, bol nátlak zo strany britského spojenca USA. Dva roky po tom, čo Rímska zmluva zaviazala mnohé z týchto európskych národov do Európskeho hospodárskeho spoločenstva, prezident John F. Kennedy zdôraznil, že záujmom USA by najlepšie poslúžili, keby sa k EHS pripojila aj Británia a posilnila by tak euro-americkú spoluprácu.³¹ Veľká Británia tak musela prehodnotiť svoj postoj a po prvýkrát začať uvažovať o integrácii do sústavy štátov kontinentálnej Európy.

1.1.2 Problematický vstup Veľkej Británie do ES

Dekádou zmeny britskej politiky sa stali 60. roky. V reakcii na vonkajší vývoj došlo k rozhodujúcemu prehodnoteniu alternatív britskej zahraničnej politiky. Platnosť Churchillovho modelu Británie ako kľúčového prvku medzi Európou, Commonwealthom a USA postupne slabla, navyše Suezská kríza v roku 1956, rýchly dekolonizačný proces a zhoršujúci sa stav britskej ekonomiky odstránili ilúziu o britskej pozícii ako svetovej sile.³² Pozícia Británie vo svete už bola ťažko zasiahnutá zánikom jej impéria. Britskej ekonomike boli odoprené výhody z rýchlo rastúceho vnútroeurópskeho obchodu a v porovnaní s kontinentálnymi krajinami slabla, nezamestnanosť v Británii tak rástla. Rozšírenie

²⁹ LACINA, Lubor a kol. Učebnice evropské integrace. 3 vydanie. Brno: Barrister & Principal, 2011. 50 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

³⁰ BOOKER, Christopher - Richard NORTH. Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti. Brno: Barrister & Principal, 2006. 107 s. ISBN 80-736-4026-0.

³¹ BEREND, T. Ivan. The history of european integration: A new perspective, New York: Routledge, 2016. 36 s. ISBN 978-1-315-62290-3.

³² KANIOK, Petr- FIALA, Petr- PITROVA, Marketa, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 27 s. ISBN 80-210-2645-6.

obchodu so štátmi EHS by znamenalo prínos nového miesta na odbyt pre britské výrobky.³³ Väčšina britských politických zástupiteľov aj napriek výhradám k fungovaniu európskeho systému musela zároveň uznať, že Británia členstvom v EHS skôr získa, než stratí- či už podielom na európskom hospodárskom raste alebo možnosťou potlačiť zo svojho pohľadu negatívnu tendenciu vo vnútri Spoločenstva.³⁴ Rozdielny bol tiež vplyv tejto otázky na hlavných britských medzinárodných partnerov- USA a väčšina najbližších geografických susedov Británie boli dôrazne za jej vstup do EHS. Zatiaľ čo veľká časť Commonwealthu bola značne znepokojená negatívnymi dopadmi, ktoré by mohlo mať členstvo v EHS na stále dôležité obchodné toky medzi Britániou a jej bývalou ríšou.

Členstvu Veľkej Británie v EHS predchádzalo viacero prekážok na oboch stranách. Dňa 31. júla 1961 sa britská konzervatívna vláda pod vedením Harolda Macmillana rozhodla požiadať o úplné členstvo v Európskom hospodárskom spoločenstve (EHS). Tento zásadný krok signalizoval zavŕšenie zdĺhavej zmeny britskej politiky a smeroval k zmenšeniu separácie medzi Britániou a kontinentom. No dokiaľ neboli zavŕšené rokovania so Šiestkou, nebolo isté či je možné prekonať priepasť, ktorá sa medzi týmito dvoma stranami prehlbovala už od roku 1950.³⁵ Británia sa zaviazala, že bez výhrad súhlasí s cieľom uvedeným v článkoch 2 a 3 Zmluvy o EHS, vrátane odstránenia vnútorných taríf, zavedeniu spoločného colného sadzobníka, spoločnej obchodnej politiky a spoločnej poľnohospodárskej politiky.³⁶ Macmillan bol oveľa viac naklonený vstupu Británie do EHS ako jeho predchodcovia. Hneď od začiatku prístupových rokovaní sa od Británie očakávalo presvedčenie, že sa dokáže prispôsobiť systému Európskeho spoločenstva a najmä akceptovať tzv. *acquis communautaire*.³⁷ Britské špecifické problémy mohli byť podľa Macmillana riešené pripojením zvláštneho protokolu. Jednalo sa o to, že Británia a jej partnerské krajiny v Commonwealthe obchodovali omnoho viac medzi sebou ako s ostatnými krajinami.³⁸ V roku 1961 smerovalo 43 % britského exportu do krajín

³³ KANIOK, Petr- FIALA, Petr- PITROVA, Marketa, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 27 s. ISBN 80-210-2645-6.

³⁴ KANIOK, Petr- FIALA, Petr- PITROVA, Marketa, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 27 s. ISBN 80-210-2645-6.

³⁵ LUDLOW, N. Piers. Dealing with Britain: The six and the first UK Application to the ECC. Cambridge university press, 1997. 42 s. ISBN 0-521-59536-3.

³⁶ KANIOK, Petr- FIALA, Petr - Markéta PITROVÁ, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 27 s. ISBN 80-210-2645-6.

³⁷ Súbor existujúcich právnych predpisov a dohôd, ktoré medzi sebou dosiahli členské štáty. Pre štát, ktorý sa chce stať členom ES, je prvým predpokladom prevzatie *acquis communautaire* a zosúladenie svojho vlastného právneho systému s ním.

³⁸ BOOKER, Christopher - Richard NORTH. Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti. Brno: Barrister & Principal, 2006. 135 s. Studium Barrister. ISBN 80-736-4026-0.

Commonwealthu, zatiaľ čo do krajín spoločného trhu len 16,7 %. Pritom podstatou britského vstupu do spoločného trhu bolo, že Británia bude odteraz musieť zvýšiť colné bariéry na dovoz z týchto krajín, zatiaľ čo jej noví partneri budú čoskoro môcť vyvážať svoj tovar do Británie bez ciel.³⁹ V tej chvíli ale nemali členské štáty, ktoré sa v situácii rozširovania Spoločenstva ocitli po prvýkrát, vytvorený spoločný postoj v otázke, nakoľko bude EHS ochotné vyhovieť britským potrebám.⁴⁰ Predbežné stanovisko Komisie k britskej žiadosti pripustilo, že istá miera kompromisu nakoniec bude nutná. Zostávalo však ešte základné politické rozhodnutie- či prijať do EHS ďalšieho silného člena, ktorý by nevyhnutne narušil už existujúce rozloženie síl.⁴¹

Po zahájení vyjednávacích procesov sa však Británii do cesty postavil francúzsky prezident Charles de Gaulle. Ten napriek prekvapeniu ostatných členov EHS, ale i samotnej Británie, hneď dvakrát vetoval jej žiadosť o členstvo a zároveň vyjadril pochybnosti o schopnosti Británie prispôbiť sa v nevyhnutných oblastiach.⁴² Britská žiadosť o členstvo tak bola zmrazená na neurčito. V dôsledku francúzskeho „non“ tak britské čakanie na okraji integračného procesu pokračovalo ešte ďalších desať rokov. Paradoxom sa stáva, že veto použil človek, ktorý rovnako ako Británia, odmietal nadnárodný charakter európskej integrácie. Otázkou zostáva, či v nadväznosti na neskoršie udalosti nemal de Gaulle pravdu- že Veľká Británia jednoducho nebola pre Európsku úniu vhodná. Francúzsky prezident označil Britániu ako neeurópsku mocnosť, ostrovny a námorný štát spojený obchodom, trhmi a dodávkami s najrôznejšími a často veľmi vzdialenými krajinami, ktorej tradície, zvyky, povaha a záujmy sa v tejto chvíli odlišujú od ostatných štátov kontinentu.⁴³ Ďalšie obavy zo strany Gaulla zahŕňali úzke vzťahy Británie so Spojenými štátmi. Obával sa, že v sporných otázkach by sa Británia nepostavila na stranu Európy. Taktiež usiloval o väčšiu dominanciu Francúzska v rámci EHS, čo by však s členstvom francúzskeho konkurenta Veľkej Británie a jej väzby na USA a Commonwealth, nebolo také ľahké dosiahnuť. De Gaulle síce pripustil možnosť britského členstva v EHS, avšak za predpokladu, že Británia bude ochotná prijať princípy uplatňované v EHS a v politickej oblasti dá jednoznačne

³⁹ BOOKER, Christopher - Richard NORTH. Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti. Brno: Barrister & Principal, 2006. 135 s. Studium Barrister. ISBN 80-736-4026-0.

⁴⁰ KANIOK, Petr- FIALA, Petr - Markéta PITROVÁ, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 28 s. ISBN 80-210-2645-6.

⁴¹ KANIOK, Petr- FIALA, Petr - Markéta PITROVÁ, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 28 s. ISBN 80-210-2645-6.

⁴² LUDLOW, N. Piers. Dealing with Britain: The six and the first UK Application to the ECC. Cambridge university press, 1997. 49- 50 s. ISBN 0-521-59536-3.

⁴³ KANIOK, Petr- FIALA, Petr - Markéta PITROVÁ, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 29 s. ISBN 80-210-2645-6.

prednosť Európe pred Amerikou.⁴⁴ Spolu s vetovaním britskej žiadosti nakoniec zrušili svoju žiadosť o členstvo aj Írsko, Dánsko a Nórsko- tieto krajiny neboli pripravené na EHS bez členstva Británie.

Avšak dlhodobá snaha o zmenu orientácie britskej zahraničnej politiky, započatá pred žiadosťou o členstvo v roku 1961, i keď pre Gaulla nie dosť dôsledná, nenechávala Británii žiadnu inú alternatívu a otázka vstupu do EHS sa dostala znova do popredia.⁴⁵ Británia mala opäť silnú ekonomickú a politickú motiváciu, kvôli ktorej sa rozhodla znova uchádzať o členstvo. Druhú britskú žiadosť podala v roku 1967 labouristická vláda pod vedením premiéra Harolda Wilsona. Vnútné problémy Spoločenstva a oslabenie jeho nadnárodného charakteru po roku 1966 robili členstvo v EHS ešte atraktívnejšie a poskytovali zdanlivo lepšie vyhliadky na úspech.⁴⁶ Na britskej strane existovalo veľké odhodlanie, avšak ako sme už spomínali, aj táto druhá žiadosť sa stretla s francúzskym odmietnutím. De Gaulle opäť zdôrazňoval potrebu zmeny, ktorá je nevyhnutná pre britské začlenenie do EHS. Kritizoval predovšetkým britskú ekonomiku. Okrem iného mala Británia chronický problém s platobnou bilanciou, pričom hodnota dovozu bola oveľa vyššia ako hodnota vývozu.⁴⁷ Jeho argumenty boli takmer totožné s tými, ktoré predložil pri vetovaní prvej britskej žiadosti. Z tejto situácie tak vyplynulo, že pokiaľ bude de Gaulle prezidentom, Británia bude mať pred členstvom v EHS aj naďalej zabuchnuté dvere.

Po demisií prezidenta de Gaulla nastúpil na funkciu francúzskeho premiéra Valéry Giscard d'Estaing- práve táto výmena na vládnych postoch sa obecné považuje za hlavný impulz posunu vo francúzskej politike, ktorá Británii umožnila na tretí pokus konečne získať členstvo v EHS.⁴⁸ Francúzsko si už nemohlo byť isté vedúcou pozíciou a tak začalo zvažovať, či by prítomnosť Británie v Spoločenstve vhodne nevyvážila rastúcu ekonomickú váhu a vplyv Nemecka.⁴⁹ Taktiež sa k myšlienke britského členstva prikláňal aj nový francúzsky prezident Pompidou. Veril, že rozšírenie mohlo posilniť nielen Francúzsko, ale

⁴⁴ KANIOK, Petr- FIALA, Petr - Markéta PITROVÁ, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 30 s. ISBN 80-210-2645-6.

⁴⁵ KANIOK, Petr- FIALA, Petr - Markéta PITROVÁ, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 30 s. ISBN 80-210-2645-6.

⁴⁶ KANIOK, Petr- FIALA, Petr - Markéta PITROVÁ, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 31 s. ISBN 80-210-2645-6.

⁴⁷ GOLDSMITH, Paul- FARRELL, Jason. How president de Gaulle's second veto of Britain's EC application fifty years ago led directly to the Leave vote in 2016. UK IN A CHANGING EUROPE. [online]. 2017. [cit. 2021-02-28]. Dostupné na: <https://ukandeu.ac.uk/how-president-de-gaulles-second-veto-of-britains-ec-application-fifty-years-ago-led-directly-to-the-leave-vote-in-2016/>

⁴⁸ BOOKER, Christopher - Richard NORTH. Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti. Brno: Barrister & Principal, 2006. 164 s. Studium Barrister. ISBN 80-736-4026-0.

⁴⁹ KANIOK, Petr- FIALA, Petr - Markéta PITROVÁ, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 32 s. ISBN 80-210-2645-6.

aj celé Spoločenstvo.⁵⁰ Nikde v Európe nie je euroskepticizmus zakorenený viac ako v Británii, no už len samotná tretia žiadosť Británie o členstvo demonštruje, ako veľmi chcela (resp. potrebovala) byť súčasťou tohto Spoločenstva. V roku 1971 zverejnila britská vláda tzv. „Bielu knihu“, kde vytýčila britské argumenty pre začlenenie do EHS a rozpracovala konečný stav vyjednávacích podmienok. Kniha potvrdila, že sa rola Británie vo svete značne premenila a že plné členstvo v EHS je pre ňu v momentálnej situácii životne dôležité, jednak z hľadiska ochrany britskej ekonomiky, tak aj politických záujmov.⁵¹ Po rokoch britského odmietania integrácie a po ďalších rokoch neúspešných pokusov tak nakoniec Británia v roku 1973 na tretíkrát úspešne vstupuje do EHS.

1.1.3 Prvé britské referendum o členstve v EHS v roku 1975

Prvé britské referendum predstavuje ďalší krok v dlhej a komplikovanej histórii tejto krajiny s Európskou úniou. Ide o vôbec prvé celonárodné referendum, ktoré sa konalo na území Veľkej Británie. Dôvodom bola zmena vlády a jej požiadaviek na znovu prejednanie podmienok dohodnutých pred rokom 1973.⁵²

Po úspešnom vstupe do EHS musela Británia prijať Rímske zmluvy a celú legislatívu prijatú od vzniku EHS.⁵³ Na prispôbenie sa novým požiadavkám mala k dispozícii päť rokov prechodného obdobia. Po britskom vstupe sa konalo dlhé vyjednávanie, ktoré nakoniec viedlo k určitým ústupkom zo strany štátov Spoločenstva. No i napriek tomu s britským členstvom súviselo mnoho nevýhodných podmienok, predovšetkým v otázke financií a vyššieho britského príspevku do rozpočtu, čo prinášalo napätie mnoho ďalších rokov a s tým aj spojené nezhody v rámci britských politických kruhov.⁵⁴ Do európskeho rozpočtu veľa platili a málo z neho dostávali. Výrazná finančná nevýhodnosť britského členstva, súvisiaca predovšetkým s výškou tohto príspevku, tak vložila do základu

⁵⁰ KANIOK, Petr- FIALA, Petr - Markéta PITROVÁ, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 32 s. ISBN 80-210-2645-6.

⁵¹ KANIOK, Petr- FIALA, Petr - Markéta PITROVÁ, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 35 s. ISBN 80-210-2645-6.

⁵² LACINA, Lubor a kol. Učebnice evropské integrace. 3 vydanie. Brno: Barrister & Principal, 2011. 55 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

⁵³ KANIOK, Petr- FIALA, Petr - Markéta PITROVÁ, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 36 s. ISBN 80-210-2645-6.

⁵⁴ KANIOK, Petr- FIALA, Petr - Markéta PITROVÁ, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 37 s. ISBN 80-210-2645-6.

rozšíreného Spoločenstva permanentné napätie a rozpory, ktoré ovplyvňovali vzťahy vo vnútri EHS ešte mnoho ďalších rokov.⁵⁵

Ako už vieme, Británia bola najviac skeptická hlavne voči politickej integrácii. Preto jedným z hlavných motívom, ktorý priviedol Britov do EHS, bol zhoršujúci sa stav ich hospodárstva v porovnaní s rastúcou ekonomikou Šestky. Do Spoločenstva vstupovala v situácii, keď jej ročný hospodársky rast dosahoval približne 2 %, zatiaľ čo v krajinách Šestky presahoval 4 %.⁵⁶ Británia tak očakávala od spojenectva s kontinentom hospodársky prínos. Avšak po ropnej kríze v roku 1973 sa inflácia pohybovala na úrovni takmer 25 %, kríza platobnej bilancie silne zaťažila menu, zatiaľ čo pracovné vzťahy sa rýchlo zhoršovali, nezamestnanosť rástla a klesajúca konkurencieschopnosť britského tovaru dostali Britániu takmer na kolena.⁵⁷ Ešte 25 rokov predtým bola Británia druhou najbohatšou krajinou sveta, v polovici 70. rokov bol však jej priemysel neefektívny, počet zamestnancov v ňom príliš vysoký a ovládali ho štrajky, pri ktorých sa v priebehu štyroch rokov stratilo približne 70 miliónov pracovných dní.⁵⁸ Miesto svetlejších zajtrajškov tak Briti precitli do ešte výraznejšieho poklesu hospodárstva, očakávanie vystriedalo sklamanie, ktoré len upevnilo britskú euroskepsu.⁵⁹

Po voľbách v roku 1974 čelil Harold Wilson ohrozeniu jeho Labouristickej strany - bola rozdelená na zástancov členstva v EHS a spoločného trhu a odporcov tohto postoja. Možno tvrdiť, že rozkol tejto politickej strany týkajúci sa názoru na Európu je hlboko zakorenený v jej histórii a kultúre. Samotný labouristický britský premiér argumentoval, že podmienky vstupu sú príliš tvrdé, najmä čo sa týka dopadu na britskú platobnú bilanciu. Vzhľadom k tomu, že Veľká Británia v tej dobe bola jednou z najchudobnejších členských krajín a do spoločného rozpočtu prispievala po Nemecku druhou najvyššou čiastkou, vnímala svoje rozpočtové zaťaženie ako neprimerane vysoké.⁶⁰ Wilson sa zaviazal sa, že budúca labouristická vláda nastolí otázku nového prerokovania týchto podmienok a to aj za

⁵⁵ KANIOK, Petr- FIALA, Petr - Markéta PITROVÁ, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 35- 36 s. ISBN 80-210-2645-6.

⁵⁶ LACINA, Lubor a kol. Učebnice evropské integrace. 3 vydanie. Brno: Barrister & Principal, 2011. 54 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

⁵⁷ SAUNDERS, Robert. Britain decides: the first European referendum. HISTORY EXTRA. [online]. 2016. [cit. 2021-03-07]. Dostupné na: <https://www.historyextra.com/period/modern/britain-decides-the-first-european-referendum/>

⁵⁸ BOOKER, Christopher - Richard NORTH. Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti. Brno: Barrister & Principal, 2006. 211 s. ISBN 80-736-4026-0.

⁵⁹ LACINA, Lubor a kol. Učebnice evropské integrace. 3 vydanie. Brno: Barrister & Principal, 2011. 55 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

⁶⁰ LACINA, Lubor a kol. Učebnice evropské integrace. 3 vydanie. Brno: Barrister & Principal, 2011. 55 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

cenu ohrozenia členstva v EHS, pokiaľ by nebolo dosiahnuté výhodnejšie dojednanie.⁶¹ Bol teda pripravený na scenár, ktorý znel, že buď sa podarí vyjednať výhodnejšie podmienky členstva a Británia si polepší alebo sa obe strany rozídu. Labouristi voličom sľubovali, že zmenia pravidlá pre výpočet príspevku Británie do rozpočtu EHS, ochránia prístup produkcie Commonwealthu na britský trh, zaistia reformu spoločnej poľnohospodárskej politiky, zvrátia smerovanie európskej integrácie k hospodárskej a menovej únii, zaistia väčšiu suverenitu v národnej podpore priemyslu ďalších hospodárskopolitických opatreniach a odvrátia tendenciu k harmonizácii DPH.⁶²

Britská vláda vyhlásila referendum o zotrvaní v EHS v roku 1975, teda dva roky po vstupe do Spoločenstva. Bol tak uplatnený spôsob rozhodovania, ktorý odporoval britskej tradícií reprezentatívnej demokracii a roli britského parlamentu. Margaret Thatcherová, vtedajšia líderka opozície, označila rozhodnutie Labouristov usporiadať referendum za „taktický prostriedok na prekonanie rozkolu v ich vlastnej strane.“ *Všetci by sa mali v tomto referende zúčastniť a hlasovať za, aby táto otázka bola raz a navždy ukončená. Sme skutočne v Európe a pripravení pokračovať.*⁶³

Referendová otázka znela: *Myslíte si, že by Spojené kráľovstvo malo zostať v Európskom spoločenstve (spoločnom trhu)?*⁶⁴ Briti sa tak rozdelili na dva protichodné tábory. Referendum napokon vyústilo do veľkej výhry pre zotrvanie. Hoci k žiadnej zmene rozpočtových pravidiel nedošlo, Briti sa v referende nakoniec podielom 67,2 % hlasov vyjadrili pre zotrvanie v Európskom hospodárskom spoločenstve.⁶⁵

⁶¹ KANIOK, Petr- FIALA, Petr - Markéta PITROVÁ, ed. Rozšiřování ES/EU. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 36 s. ISBN 80-210-2645-6.

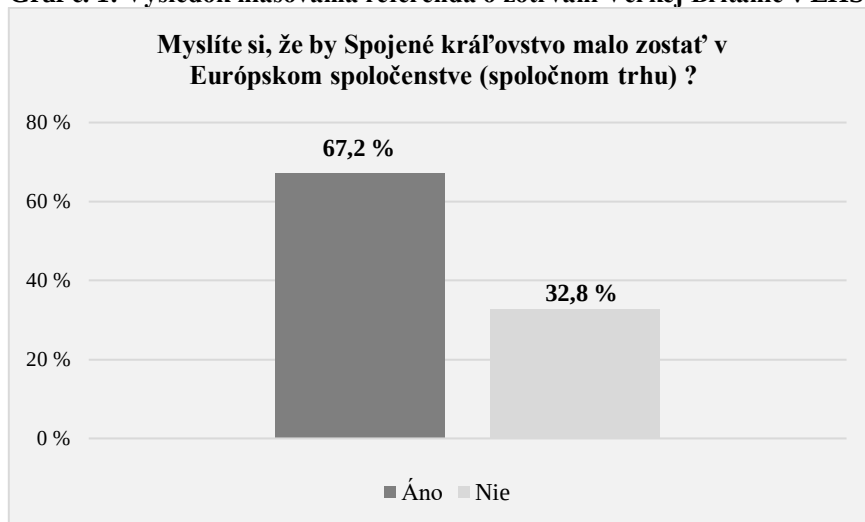
⁶² SLABÝ, Petr. Britské referendum? To už tu jednou bylo... ECHO24.CZ . [online]. 2016. [cit. 2021-03-06]. Dostupné na: <https://echo24.cz/a/wkvUd/britske-referendum-to-uz-tu-jednou-bylo>

⁶³ ROBERTS, Richard. Back to the future? Britain's 1975 referendum on Europe. NEWSTATESMAN. [online]. 2015. [cit. 2021-03-07]. Dostupné na: <https://www.newstatesman.com/politics/2015/01/back-future-britain-s-1975-referendum-europe>

⁶⁴ WALSH, James. Britain's 1975 Europe referendum: what was it like last time? THE GUARDIAN. [online]. 2016. [cit. 2021-03-07]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/politics/2016/feb/25/britains-1975-europe-referendum-what-was-it-like-last-time>

⁶⁵ BOCK, Pauline. E.U. referendum: After the „Brexit“ vote. THE NEW YORK TIMES. [online]. 2016. [cit. 2021-03-07]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/live/eu-referendum/1975-referendum/>

Graf č. 1: Výsledok hlasovania referenda o zotrvaní Veľkej Británie v EHS (1975)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: STATISTA⁶⁶

Zaujímavý bol však aj vývoj tesne pred referendom. Na prelome rokov 1974/75, bola väčšina voličov stále za vystúpenie. Vo februári 1975 z prieskumov agentúry vyplynulo, že 41 % ľudí by hlasovali za okamžité referendum, a iba 33 % za zotrvanie.⁶⁷ Nasledovala však ďalšia otázka: „Ako by ľudia volili, v prípade, že by vláda rokovala o nových podmienkach britského členstva a vyjadrili by sa, že je v záujme Británie zotrvať v Spoločenstve?“ V takomto prípade sa ukázalo, že až 50 % voličov by hlasovalo za zotrvanie a iba 22 % za odchod.⁶⁸ A to sa aj stalo. Po mesiacoch búrlivých verejných a parlamentných diskusií, výsledkom rozhodnutia o usporiadaní referenda napokon bolo zotrvanie v EHS. Podľa volebných prieskumov, témy, ktoré najviac zarezonovali pri rozhodovaní sa voličov, boli najmä: ekonomické hľadiská, obrana, budúcnosť hlasu Británie v medzinárodných záležitostiach a tiež optimizmus pre prosperujúcu a mierovú budúcnosť. S relatívne čerstvými spomienkami na druhú svetovú vojnu sa užšia európska spolupráca považovala za rozhodujúci prostriedok na zabránenie budúcim konfliktom.⁶⁹

Referendum z roku 1975, ktoré ešte zďaleka nevyriešilo otázku britských vzťahov s Európou, sa stalo referenčným bodom skepticizmu, vzhľadom na sľuby, ktoré vyslovili

⁶⁶ STATISTA. [online]. 2015. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/1043098/eec-referendum-result/>

⁶⁷ MORTIMORE, Roger. Polling history: 40 years of British views on „in or out“ of Europe. THE CONVERSATION. [online]. 2016. [cit. 2021-03-07]. Dostupné na: <https://theconversation.com/polling-history-40-years-of-british-views-on-in-or-out-of-europe-61250>

⁶⁸ MORTIMORE, Roger. Polling history: 40 years of British views on „in or out“ of Europe. THE CONVERSATION. [online]. 2016. [cit. 2021-03-07]. Dostupné na: <https://theconversation.com/polling-history-40-years-of-british-views-on-in-or-out-of-europe-61250>

⁶⁹ WALSH, James. Britain's 1975 Europe referendum: what was it like last time? THE GUARDIAN. [online]. 2016. [cit. 2021-03-07]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/politics/2016/feb/25/britains-1975-europe-referendum-what-was-it-like-last-time>

bojovníci za „áno“ a teda že nedôjde ani k prevodu podstatnej národnej zvrchovanosti, ani k zavedeniu menovej únie.⁷⁰ Samotné prvé referendum len zdôrazňuje, ako jedinečne rozdeľujúca je európska otázka pre Britániu od samého začiatku procesu integrácie.

1.2 Brexit a jeho vývoj

Britskí politickí predstavitelia od 20. rokov až do súčasnosti, vykazovali stálu tendenciu zvoliť si iné možnosti než blízku spoluprácu s Európou. Ak nazrieme na pozíciu Británie z jej pohľadu, brexit sa javí ako historicky zrozumiteľnejší. Dôvody tejto britskej voľby sú zložité, o to viac, vzhľadom na dôležité ekonomické a politické väzby, ktoré tieto dve strany spájajú. Britské postoje sa nepochybne menili, ale rovnako sa zmenili aj postoje európskych vodcov, ktorí boli oveľa ochotnejší považovať Veľkú Britániu za kľúčového hráča, najmä v rodiacom sa povojnovom období. Avšak britský euroskepticizmus rokmi rástol. V období 80. a 90. rokoch, kedy pokračovalo prehlbovanie integrácie, sa táto krajina jednotlivými krokmi väčšmi kontinentu vzdŕaľovala. Spojené kráľovstvo sa nepripojilo ani k jednotnej mene a bezhraničnému schengenskému priestoru a tiež rokovalo o zníženom rozpočtovom príspevku.⁷¹

Odchod z EÚ bol komplikovaný proces. Myšlienka odčlenenia sa z EÚ visela vo vzduchu už dlhšiu dobu. K samotnému brexitu došlo referendum z roku 2016, kedy si britskí ľud odhlasoval koniec ich pôsobenia v EÚ. Rozhodnutie voličov možno pripísať množstvu vzájomne prepojených vecí. Briti podporovali členstvo, ak mali pocit, že im poskytuje benefity- prosperujúcu ekonomiku, kontrolu nad migráciou, kvalitné verejné obstarávanie. V poslednom desaťročí však došlo k veľkým rozdielom čo sa týka postoja k Európskej únii. V tejto kapitole sa zameriame na postupný vývoj brexitu- ako sa referendum uskutočnilo a bližšie analyzujeme aspekty, ktoré ovplyvnili hlasovanie voličov. Taktiež rozoberieme sled udalostí, ktoré nastali po referende, akým je aj aktivácia článku o vystúpení členského štátu z EÚ, ktorý po prvýkrát priniesla Lisabonská zmluva. V nasledujúcej podkapitole rozoberieme hlavné dôvody brexitu, ktorými argumentovali najmä jeho odporci. Napokon porovnáваме dva hlavné scenáre, na základe ktorých sa mal brexit udiať.

⁷⁰ HOLMES, Martin. European integration: scope and limits. New York: Palgrave, 2001. 6 s. ISBN 978-0-230-510075-3

⁷¹ MCBRIDE, James. What Brexit means. COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS. [online]. 2019. [cit. 2021-03-24]. Dostupné na: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-brexit-means>

1.2.1 Referendum o vystúpení z EÚ v roku 2016

Dňa 23. júna 2016 sa v Spojenom kráľovstve konalo referendum o jeho zotrvaní v Európskej únii v ktorom si Briti odhlasovali svoj odchod. Ako sme už poukázali v prvej kapitole, Británia a EÚ majú za sebou takmer pol storočie trvajúceho vzťahu, ktorý sa dá označiť prinajmenšom ako búrlivý. Referendum z roku 2016 sa dá považovať za vyvrcholenie britskej debaty o otázke Európy, ktorá trvala prakticky celé jej členstvo.

Po prvom referende v roku 1975, ktoré bolo dôsledkom nesúhlasu s nevýhodnými podmienkami, ktoré súviseli s členstvom Británie v EHS, možnosť vystúpenia Veľkej Británie sa v priebehu rokov objavila viackrát. Doposiaľ však mala podobu skôr teoretických úvah. Táto otázka sa dostala znovu do reálnej roviny až v roku 2013, kedy David Cameron podnietil prísľubom referenda víťazstvo jeho konzervatívnej strany vo voľbách. O dva roky neskôr obhájil kreslo britského premiéra a vo svojom víťaznom prejave potvrdzuje uskutočnenie referenda o členstve v EÚ.⁷² História sa tak po štyridsiatich rokoch opakuje. V novembri 2015 Cameron oznámil, že pred uskutočnením referenda sa bude usilovať o reformu EÚ v štyroch hlavných oblastiach: národná suverenita, prísťahovalecká politika, finančná a hospodárska regulácia a konkurencieschopnosť.⁷³ David Cameron vždy vystupoval ako proeurópsky politik, toto referendum vnímal skôr ako spôsob, ktorým sa len formálne potvrdí, že britský národ je spokojný so súčasnou podobou ich členstva v EÚ a že má naďalej záujem sa v tomto Spoločenstve integrovať.⁷⁴ Nečakané víťazstvo brexitu však tvrdom zasiahlo politickú scénu orientovanú na EÚ a viedlo napokon až k rezignácii premiéra Camerona.

Referendová otázka znela: *Mala by Veľká Británia ostať členom Európskej únie alebo by mala odísť?* V celonárodnom hlasovaní sa za odchod vyslovilo 17,4 milióna ľudí (48,1 %), za zotrvanie v únii hlasovalo 16,1 milióna ľudí (51,9 %).⁷⁵ Rozhodli teda necelé dve percentá hlasov. Od ohlásenia výsledkov referenda vzniklo kvantum štúdií, ktoré sa snažili vysvetliť, prečo ľudia nakoniec rozhodli o odchode z Európskej únie. Výsledky hlasovania sa z regionálneho hľadiska líšili nasledovne: zatiaľ čo Anglicko a Wales

⁷² IYENGAR, Rishi. These 3 facts explain why the U.K. held the Brexit referendum. TIME. [online]. 2016. [cit. 2021-03-20]. Dostupné na: <https://time.com/4381184/uk-brexit-european-union-referendum-cameron/>

⁷³ MCBRIDE, James. What Brexit means. COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS. [online]. 2019. [cit. 2021-03-15]. Dostupné na: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-brexit-means>

⁷⁴ SAINER, Matěj. BREXIT- Spojené království opustilo Evropskou unii 31.1.2020: Co čeká dále? LYNX. [online]. 2020. [cit. 2021-03-24]. Dostupné na: <https://www.lynxbroker.cz/vzdelavani/brexit/#jak-doslo-k-brexitu>

⁷⁵ ARMSTRONG, Martin. UK: A Divided Nation. STATISTA. [online]. 2016. [cit. 2021-03-12]. Dostupné na: <https://www.statista.com/chart/5100/uk-chooses-brexit/>

hlasovali za brexit, obyvatelia Škótska a Severného Írska boli poväčšine pre zotrvanie v EÚ. Z celkových výsledkov podľa regiónu vyplýva, že za britskí odchod hlasovali najmä Angličania.⁷⁶

Tabuľka č. 1: Hlasovanie v referende o zotrvaní Veľkej Británie v EÚ podľa regiónov (2016)

Región	Zostat' (%)	Odísť (%)
Škótsko	62	38
Londýn	59,9	40,1
Severné Írsko	55,8	44,2
Juhovýchodné Anglicko	48,2	51,8
Wales	47,5	52,5
Južný Wales	47,4	52,6
Severný Wales	46,3	53,7
Východné Anglicko	43,5	56,5
Yorkshire and the Humber	42,3	57,7
Severovýchodné Anglicko	42	58
East Midlands	41,2	58,8
West Midlands	40,7	59,3
Veľká Británia spolu	48,10 %	51,9 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: STATISTA⁷⁷

Keď sa zameriame na výsledky hlasovania bližšie, rozdelenie strán za odchod z EÚ a naopak odporcov brexitu v sebe zahŕňa viacero faktorov. Jedným z najzásadnejších je vzdelanie voličov. Výskum uskutočnený poprednými volebnými spoločnosťami po referende vypožoroval, že dosiahnuté vzdelanie úzko súvisí s tým, či voliči podporili členstvo v EÚ. Vedci sa zaoberali dôvodmi prečo ľudia volili možnosť „Leave“ a zistili, že to, či niekto študoval na univerzite alebo získal vysokoškolské vzdelanie, bolo prevažujúcim faktorom v tom, akým spôsobom volili. Úroveň vysokoškolského vzdelávania voličov v danej oblasti tak zohrala oveľa dôležitejšiu úlohu ako vek, pohlavie alebo počet prísťahovalcov. Vedci z univerzity v Leicesteri tvrdia, že ak by na univerzitu chodilo iba o 3 percentá viac obyvateľov, Spojené kráľovstvo by EÚ pravdepodobne neopustilo.⁷⁸

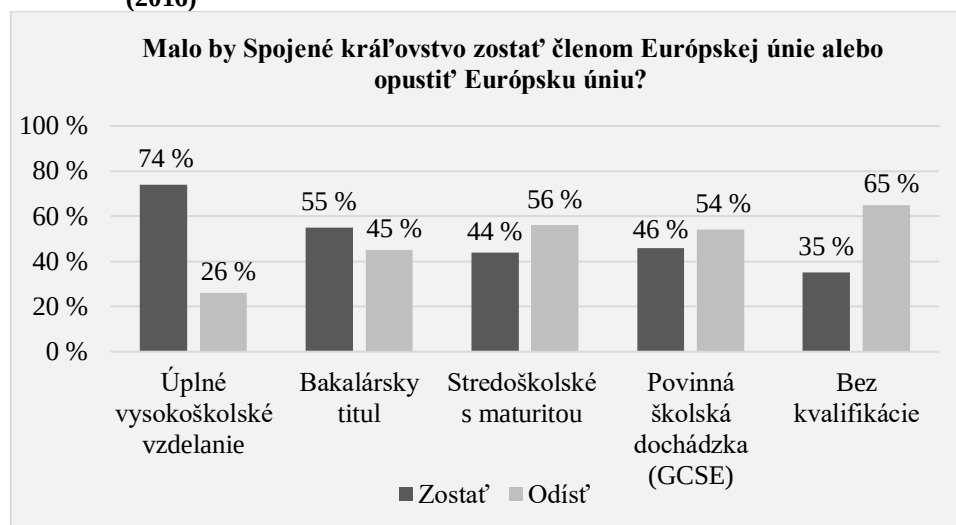
⁷⁶ MAREK, Jaromír. Drama zvané Brexit. Praha: Radioservis, a.s., vydavateľství Českého rozhlasu, 2019. 12 s. ISBN 978-80-88286-10-3

⁷⁷ STATISTA. [online]. 2016. [cit. 2021-03-17]. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/642636/brexit-votes-by-region/>

⁷⁸ STONE, Jon. Brexit caused by low levels of education, study finds. INDEPENDENT. [online]. 2017. [cit. 2021-03-20]. Dostupné na: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-education-higher-university-study-university-leave-eu-remain-voters-educated-a7881441.html>

Z analýzy výsledkov referenda teda vyplýva, že najmenej pre odchod z EÚ hlasovali ľudia s vysokoškolským vzdelaním a najviac naopak Briti so základným vzdelaním.

Graf č. 2: Hlasovanie v referende o zotrvaní Veľkej Británie v EÚ podľa dosiahnutého vzdelania voličov (2016)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: STATISTA⁷⁹

Z právneho hľadiska je referendum (tzv. všeludové hlasovanie) jedným z inštitútov priamej demokracie. Vo veľkej väčšine demokratických štátov sa v súčasnosti referendum využíva iba na potvrdenie či odmietnutie určitého už existujúceho legislatívneho rozhodnutia zákonodarného orgánu (tzv. referendum post legem). Legislatívna prax niektorých štátov pripúšťa aj referendum o obsahu určitého legislatívneho návrhu ešte predtým, než ho zákonodarný orgán prijme, tzv. referendum ante legem, ktorému sa pripisuje iba konzultatívny charakter.⁸⁰ Tento prípad sa týka aj Británie, kde výsledok referenda nie je automaticky právne záväzný. Z právneho pohľadu má referendum v Británii síce iba poradný význam, následne však o vystúpení z EÚ rozhodol aj Parlament Spojeného kráľovstva a EÚ bola doručená žiadosť o vystúpenie podľa článku 50 Lisabonskej zmluvy.

⁷⁹ STATISTA. [online]. 2016. [cit. 2021-03-20]. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/572613/eu-referendum-decision-by-highest-educational-attainment-uk/>

⁸⁰ KRESÁK, Peter a kol. Občan a demokracia. Bratislava: Nadácia občan a demokracia, MRG-S, 1997. 73 s. ISBN 80-967169-7-2.

1.2.2 Lisabonská zmluva a vystúpenie členského štátu z EÚ

Lisabonská zmluva po prvýkrát stanovuje oficiálny postup v prípade, že sa niektorý z členských štátov EÚ rozhodne toto spoločenstvo opustiť.⁸¹ Táto zmluva tak mení a dopĺňa Zmluvu o Európskej únii (ďalej už len ako „ZEÚ“).⁸² Krátky odsek v Lisabonskej zmluve na ktorom sa dohodli všetky členské štáty EÚ v roku 2009, stanovuje kroky, ktorými musí krajina prejsť, aby odstúpila od svojich zmluvných povinností. Článok 50 ZEÚ umožňuje každému členskému štátu vystúpiť z EÚ v súlade so svojimi ústavnými požiadavkami. Únia v takom prípade uzavrie s týmto štátom dohodu, ktorá upraví spôsob vystúpenia a charakter budúcich vzťahov s EÚ. Členský štát, ktorý chce vystúpiť z EÚ, musí v prvom rade oznámiť svoj úmysel Európskej rade.⁸³ Britská vláda toto oficiálne oznámenie uskutočnila 23. marca 2017, kedy formálne zažiadala o aktiváciu čl. 50 ZEÚ.⁸⁴ Oznámením svojho zámeru vystúpiť z EÚ tak začalo Spojené kráľovstvo dvojročný právny proces podľa článku, v rámci ktorého sa tento proces vedie. Následne po aktivácii článku sa musí dojednať dohoda o vystúpení v súlade s čl. 218 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej už len ako „ZFEÚ“).⁸⁵ Rokovania o riadnom vystúpení musia byť dokončené do dvoch rokov od aktivácie čl. 50 ZEÚ. V prípade, že sa v tejto lehote nedosiahne žiadna dohoda, článok hovorí, že na vystupujúci štát sa prestanú vzťahovať zmluvy. Do dátumu vystúpenia zostávala Veľká Británia členom EÚ a tiež jednotného trhu a naďalej podliehala predpisom EÚ a zúčastňovalo sa aj obchodných dohodách EÚ s krajinami mimo Spoločenstva. Avšak Európska rada môže túto dvojročnú lehotu predĺžiť.

Veľká Británia požiadala o predĺženie lehoty na vystúpenie hneď dvakrát. Zmluva poskytla Spojenému kráľovstvu dva roky na rokovanie o podmienkach jeho vystúpenia, čím sa Spojené kráľovstvo v marci 2019 zaviazalo k odchodu, či už s dohodou alebo bez nej. Ale potom, čo parlament nedokázal schváliť májovú rokovnú dohodu alebo odchod bez

⁸¹ Lisabonská zmluva. EUR-LEX. [online]. 2017. [cit. 2021-03-20]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aai0033>

⁸² Konsolidované znenie Zmluvy o Európskej únii je dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0011.02/DOC_1&format=PDF

⁸³ KALESNÁ, Katarína- HRUŠKOVIČ, Ivan- ĎURIŠ, Michal. Európske právo. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2011. 57 s. ISBN 978-80-7160-326-9.

⁸⁴ MAREK, Jaromír. Drama zvané Brexit. Praha: Radioservis, a.s., vydavatelství Českého rozhlasu, 2019. 9 s. ISBN 978-80-88286-10-3

⁸⁵ Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie dostupné na: https://eurlex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0021.01/DOC_3&format=PDF

dohody, EÚ nakoniec povolila šesťmesačné predĺženie, čím sa nový termín stanovil na 31. október 2019 a dodatočne napokon na 31.12.2020.⁸⁶

Dôležitým predmetom debát bola okrem iného otázka, či je vôbec z právneho hľadiska možné, aby Británia zobrala svoj návrh späť aj po formálnom aktivovaní článku 50 ZEÚ. Konkrétne v prípade, ak by sa otázka členstva v EÚ vrátila späť ľuďom a tí by rozhodli, že by Spojené kráľovstvo predsa len malo zostať v EÚ, či by článok 50 vôbec umožňoval takéto odvolanie. Tento článok síce obsahuje metódy rokovania, rozsah a obsah týchto diskusií, neupravuje však možnosť odstupujúceho členského štátu zmeniť svoje rozhodnutie pred skončením dvojročnej lehoty. Samotná úprava článku je pomerne stručná a neurčitá a tak vytvára priestor pre rozličné interpretácie a zároveň aj mnoho otázok.

O článku 50 sa vedú búrlivé diskusie od referenda o brexite, a to aj na Najvyššom súde Spojeného kráľovstva. V prípade Najvyššieho súdu, ktorý sa zaoberal otázkou, či musí britský parlament udeliť súhlas predtým, ako sa vláda bude môcť dovolávať článku 50, vláda aj ich oponenti tvrdili, že toto oznámenie nemožno vziať späť.⁸⁷ Samotný autor tohto článku, bývalý diplomat Lord Kerr, trval na tom, že proces, ktorý sa spustil po jeho aktivácii je možné zvrátiť, pokiaľ by sa Británia neskôr v priebehu dvojročného rokovacieho obdobia sama rozhodla, že sa napokon nechce vzdať svojho členstva.⁸⁸ Tiež si však nepredstavoval, že článok by niekedy mohla použiť jeho vlastná krajina.

Od okamihu vystúpenia sa vzťah Veľkej Británie s EÚ riadil dohodou o vystúpení, medzinárodnou zmluvou, ktorú obe strany dojednali počas ochrannnej lehoty. Dohoda o vystúpení bola zavedená s cieľom: vyrovnať administratívne a finančné straty spojené s členstvom tejto krajiny v EÚ, chrániť práva britských občanov a EÚ žijúcich na území druhého štátu a poskytnúť odkladnú lehotu v súvislosti s uplatňovaním práva EÚ s cieľom umožniť rokovania o obchodnej dohode medzi EÚ a Veľkou Britániou (ako nečlenského štátu).⁸⁹

⁸⁶ The Brexit vote, inflation nad UK living standards. THE LONDON SCHOOL OF ECONOMICS AND POLITICAL SCIENCE. [online]. 2017. [cit. 2021-03-20]. Dostupné na: <https://cep.lse.ac.uk/pubs/download/brexit11.pdf>

⁸⁷ GRAY, Andrew. Article 50 author Lord Kerr: I didn't have UK in mind. POLITICO. [online]. 2017. [cit. 2021-03-21]. Dostupné na: <https://www.politico.eu/article/brexit-article-50-lord-kerr-john-kerr/>

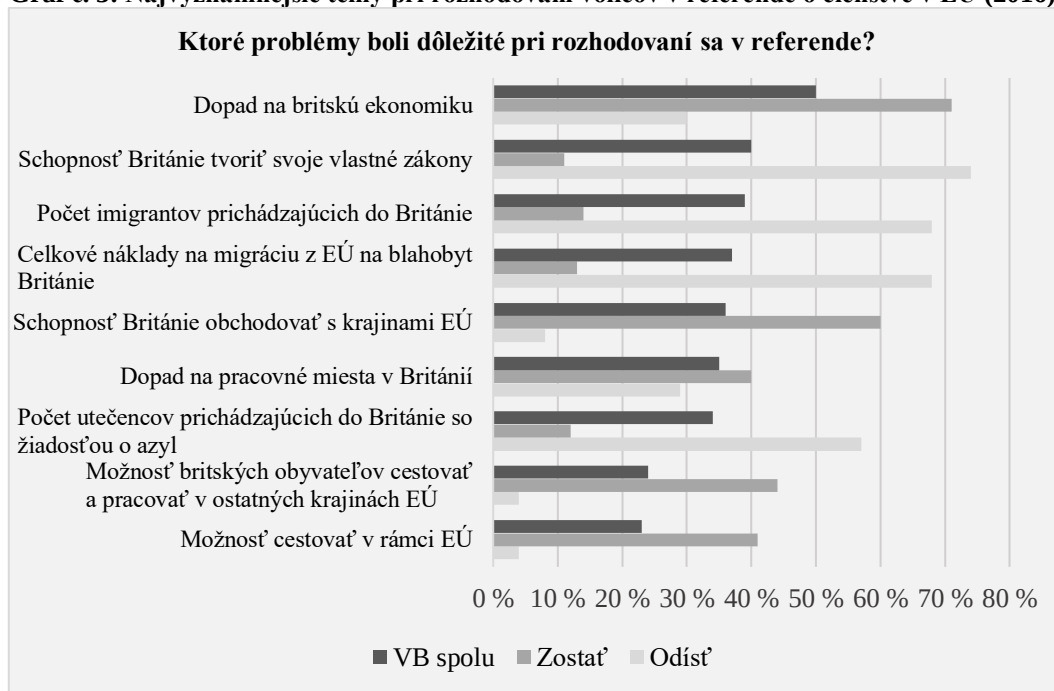
⁸⁸ KENTISH, Benjamin. INDEPENDENT. [online]. 2017. [cit. 2021-03-21]. Dostupné na: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/article-50-design-dictators-not-uk-eu-european-lisbon-treaty-author-lord-kerr-a7655891.html>

⁸⁹ LAIRD, Kieran. Brexit- introduction to the Withdrawal agreement. LEXOLOGY. [online]. 2021. [cit. 2021-03-21]. Dostupné na: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=23ff621c-a431-4381-8217-5193c81c8bfd>

1.2.3 Hlavné dôvody brexitu

Pri odpovedi na otázku, prečo väčšina Britov uprednostnila odchod z EÚ, musíme vziať do úvahy rôzne aspekty. Nájdeť medzi nimi politické, ekonomické, ale aj sociálno-kultúrne dôvody. Napr. dopad brexitu na britské hospodárstvo vyvolal obavy až u 71 % voličov, ktorí hlasovali za zotrvanie v EÚ, naproti tomu toto znepokojenie zdieľalo iba 30 % ľudí hlasujúcich za odchod.⁹⁰ Z grafu možno tiež vyčítať, že prisťahovalectvo a štátna suverenita sú témy, ktoré medzi voličmi hlasujúcimi za odchod z EÚ zarezonovali najviac. Nakoľko podľa štatistík ročne prijme Spojené kráľovstvo viac migrantov než ktorákoľvek iná členská krajina EÚ (vrátane Nemecka), najčastejším uvádzaným dôvodom bola práve požiadavka na obmedzenie alebo zastavenie nekontrolovateľnej migrácie (najmä z tzv. nových členských štátov EÚ). Popredné miesta tiež obsadili témy ako ukončenie platieb do spoločného európskeho rozpočtu a snaha vyslobodiť sa z „nadvlády“ EÚ v oblasti tvorby legislatívy.⁹¹

Graf č. 3: Najvýznamnejšie témy pri rozhodovaní voličov v referende o členstve v EÚ (2016)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: EUVISIONS⁹²

⁹⁰ PELLEGATA, Alessandro. These factors explain why British citizens left the EU. EUVISIONS. [online]. 2018. [cit. 2021-03-21]. Dostupné na: [http://www.euvisions.eu/factors-explain-citizens/](http://www.euvvisions.eu/factors-explain-citizens/)

⁹¹ MAREK, Jaromír. Drama zvané Brexit. Praha: Radioservis, a.s., vydavatelství Českého rozhlasu, 2019. 12 s. ISBN 978-80-88286-10-3

⁹² PELLEGATA, Alessandro. These factors explain why British citizens left the EU. EUVISIONS. [online]. 2018. [cit. 2021-03-21]. Dostupné na: <http://www.euvisions.eu/factors-explain-citizens/>

Argumenty pre brexit sú väčšinou zamerané na ekonomiku, no tie emocionálnejšie sú výrazne ovplyvnené témou prisťahovalectva. Právne predpisy EÚ zaručujú, že občania jednej členskej krajiny majú právo cestovať, žiť a zamestnať sa v iných krajinách EÚ. Po rozšírení EÚ v rokoch 2004 a 2007 prudko vzrástla ekonomická migrácia z východnej Európy, ktorá do roku 2015 posunula čistú migráciu do Spojeného kráľovstva na viac ako tristotisíc ľudí ročne.⁹³ Zatiaľ čo mnoho priaznivcov brexitu chcelo iba znížiť celkové množstvo prisťahovalcov, iní tvrdili, že Spojené kráľovstvo by mohlo mať rozumnejší prisťahovalecký systém, ak by nebolo „zviazané“ predpismi EÚ. Pravidlá EÚ požadujú, aby Spojené kráľovstvo prijalo všetkých občanov EÚ, ktorí sa chcú presťahovať do Británie, bez ohľadu na to, či majú alebo nemajú dobré pracovné vyhliadky alebo znalosti angličtiny. Obhajcovia odchodu Británie tvrdili, že krajina by sa mala zamerať najmä na prijímanie prisťahovalcov, ktorí do krajiny prinesú cenné zručnosti a budú sa dobre integrovať do britskej kultúry.⁹⁴

Ďalšími témami, ktoré výrazné rezonovali, boli financie a ekonomika. Obhajcovia brexitu tvrdili, že odchod z EÚ by mal za následok okamžitú úsporu nákladov, pretože krajina by už nemusela prispievať do rozpočtu EÚ.⁹⁵ V roku 2016 Veľká Británia zaplatila svoj podiel do rozpočtu EÚ vo výške 13,1 miliárd britských libier. Britskí občania hlasujúci za brexit sa vyjadrili, že peniaze by mali zostať vo Veľkej Británii a mali by sa použiť na zlepšenie ciest, nemocníc, škôl a na rozvoj ďalších dôležitých projektov.⁹⁶

Naopak, voliči za zotrvanie v EÚ zostali znepokojení predovšetkým negatívnym dopadom brexitu na ekonomiku Spojeného kráľovstva, neistotou a možnou nestabilitou, ktorú by to mohlo spôsobiť. Veľký význam možných nepriaznivých ekonomických dôsledkov brexitu, ako argumentu pre hlasovanie za možnosť „Zostať“ pravdepodobne podporilo množstvo štúdií a publikácií na túto tému, najmä v prípade scenára brexitu bez dohody s EÚ. Avšak ani tento argument nepresvedčil obyvateľov hlasujúcich za odchod. Ako príklad možno uviesť prieskum verejnej mienky YouGov, ktorý od respondentov zisťoval názor na tvrdenie, že brexit bez dohody by viedol k veľmi vysokému dlhu Británie (uviedol Institute for Fiscal Studies). Prieskum zistil, že 56 % respondentov vo veku nad 65

⁹³ MCBRIDE, James. What Brexit means. COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS. [online]. 2019. [cit. 2021-03-24]. Dostupné na: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-brexit-means>

⁹⁴ LEE, Timothy B. Brexit: the 7 most important arguments for Britain to leave the EU. VOX. [online]. 2016. [cit. 2021-03-27]. Dostupné na: <https://www.vox.com/2016/6/22/11992106/brexit-arguments>

⁹⁵ Brexit: What are the pros and cons of leaving the EU? THE WEEK UK. [online]. 2020. [cit. 2021-03-27]. Dostupné na: <https://www.theweek.co.uk/brexit-0>

⁹⁶ SANDERS, Amy. Polital cartoon analysis: Understanding Brexit. THE CHOICES PROGRAM, BROWN UNIVERSITY. [online]. 2019. [cit. 2021-03-27]. Dostupné na: https://www.choices.edu/wp-content/uploads/2010/10/Brexit_Intro_Reading.pdf

rokov (teda rovnaká veková skupina, ktorá v referende o brexite hlasovala predovšetkým za možnosť „Odísť“) uviedla, že neverí, že by brexit bez dohody viedol k takémuto výsledku.⁹⁷

1.2.4 *Tvrdý alebo mäkký brexit*

Hlasovanie v referende nevedlo k žiadnym okamžitým zmenám v hospodárskych vzťahoch Veľkej Británie s EÚ alebo so zvyškom sveta. Pretože výsledok referenda bol mimoriadne tesný, jeho naplnenie sa ukázalo byť politicky nesmierne zložité a príprava brexitu vyvolala mnoho problémov a komplikácií. Podľa chaosu, ktorý nastal krátko po vyhlásení výsledku referenda sa totiž ukázalo, že nie každý si pod pojmom brexit predstavuje to isté. Zvolený variant v referende totiž ani zďaleka neriešil otázky, ako a za akých podmienok odísť a aké politické a ekonomické vzťahy majú po brexite nastať.⁹⁸ Neustále sa polemizovalo o tzv. mäkkom a tvrdom brexite. Neexistuje striktná definícia týchto dvoch možností, no najhlavnejšie rozdiely sa týkajú blízkosti vzťahov Británie s EÚ po brexite. V tejto kapitole sa spätne zameriame na porovnanie týchto dvoch protichodných scenárov odchodu Veľkej Británie z EÚ a možných dopadov, ktoré hrozili.

Od chvíle rezignácie premiéra Davida Camerona začína na britskej politickej scéne pomerne nestabilné obdobie. Pod jeho nástupkyňou, premiérkou Theresou Mayovou, sa Spojené kráľovstvo roky snažilo vyjednávať o nových vzťahoch s EÚ. Bývalá britská premiérka na základe vôle voličov predložila EÚ oznámenie o vystúpení 29. marca 2017. Rokovala s EÚ o dohode o vystúpení, ktorá načrtla ich nové vzťahy, nemohla však získať súhlas od rozdeleného britského parlamentu.⁹⁹ Opoziční labouristi chceli brexit, ktorý by znamenal ukončenie členstva na spoločnom trhu (čo by zahŕňalo aj koniec voľného pohybu osôb medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom), zároveň ale mali víziu, že Británia zotrvá v určitej forme colnej únie vo vzťahu s kontinentálnym spoločenstvom. Vládnuca strana konzervatívcov však v ich predstavách nebola jednotná, celkovo sa však prikláňali k tvrdšej verzii brexitu, napr. myšlienka zotrvania v colnej únii pre nich bola neprijateľná.¹⁰⁰

⁹⁷ BRITTON, Shawn- GOUBERGEN, Jill Van. Voting Leave: What were the underlying factors behind the Brexit vote? KBC ECONOMICS. [online]. 2019. [cit. 2021-03-27]. Dostupné na: <https://www.kbc.com/en/economics/publications/voting-leave:-what-were-the-underlying-factors-behind-the-brexit-vote.html#3>

⁹⁸ MAREK, Jaromír. Drama zvané Brexit. Praha: Radioservis, a.s., vydavateľství Českého rozhlasu, 2019. 15 s. ISBN 978-80-88286-10-3

⁹⁹ AMADEO, Kimberly. What was Brexit, and how did it impact the UK, EU and the US? THE BALANCE. [online]. 2021. [cit. 2021-03-28]. Dostupné na: <https://www.thebalance.com/brexit-consequences-4062999>

¹⁰⁰ MAREK, Jaromír. Drama zvané Brexit. Praha: Radioservis, a.s., vydavateľství Českého rozhlasu, 2019. 9-10 s. ISBN 978-80-88286-10-3

Dôsledky odchodu „bez dohody“ by ovplyvnili takmer všetky aspekty života a nebolo možné s úplnou presnosťou povedať, ako by sa udalosti vyvíjali. Ak by sa Británia rozišla s EÚ takýmto spôsobom, pravdepodobne by sa vzdala úplného prístupu k jednotnému trhu a tiež úplného prístupu ku spoločnej colnej únii.¹⁰¹ Pri tvrdom brexite by nenastalo žiadne prechodné obdobie, počas ktorého by sa členské štáty a súkromný sektor mohli pripraviť na nové pravidlá. Ak by sa naplnil najhorší možný scenár, Spojené kráľovstvo by sa stalo tretou krajinou, čo by znamenalo, že obchod s EÚ by sa riadil medzinárodným právom a pravidlami Svetovej obchodnej organizácie (WTO). Na obidvoch stranách hranice by sa tak obnovili colné kontroly a spustil výber ciel a daní tak, ako to dnes platí pre akúkoľvek tretiu krajinu mimo EÚ.¹⁰² Problémy by sa priamo dotkli aj občanov a práva na voľný pohyb osôb. Bez dohody alebo iných práv na pobyt, by oprávnenie štátnych príslušníkov EÚ na pobyt vo Veľkej Británii alebo štátnych príslušníkov Veľkej Británie na pobyt inde v EÚ, mohlo technicky zmiznúť zo dňa na deň.¹⁰³ V súčasnosti tvoria pracovníci z cudziny dôležitú časť britskej ekonomiky. Predpovedalo sa, že v prípade tvrdého brexitu by prišla Británia o viac ako 1,2 milióna zamestnancov z celej EÚ, ktorú momentálne zamestnáva, čo predstavuje výrazný šok pre ekonomiku.¹⁰⁴

Ako ďalší príklad možno uviesť finančný aspekt vystúpenia bez dohody. Podľa správy Snemovne lordov by pre Spojené kráľovstvo neexistoval žiadny právny záväzok vykonať platby v rámci finančného vyrovnania. To by zanechalo obrovskú dieru v rozpočte EÚ.¹⁰⁵ Vystúpenie bez dohody by mohlo viesť tiež k ťažkostiach krajiny na medzinárodnej úrovni.

Druhým (priaznivejším) scenárom bol odchod s dohodou, čiže mäkký brexit. V tomto prípade by boli medzi Britániou a EÚ zachované úzke vzťahy. Celkové ekonomické dopady odchodu by tak boli nižšie v porovnaní s tvrdším variantom. Zostať na jednotnom

¹⁰¹ SIMS, Alexandra. What is the difference between hard and soft Brexit? Everything you need to know. INDEPENDENT. [online]. 2018. [cit. 2021-03-28]. Dostupné na: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-hard-soft-what-difference-uk-eu-single-market-freedom-movement-theresa-may-a7342591.html>

¹⁰² KOREŇ, Marián. Dôsledky tvrdého brexitu pocíti aj Slovensko, vláda chystá opatrenia. EURACTIV. [online]. 2018. [cit. 2021-03-28]. Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/brexit-referendum/news/dosledky-tvrdeho-brexitu-pociti-aj-slovensko-vlada-chysta-opatrenia/>

¹⁰³ MORISS, Chris. Brexit: What would 'no deal' look like? BBC. [online]. 2017. [cit. 2021-03-28]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-39294904>

¹⁰⁴ Ako ovplyvní Brexit trh práce v Európskej únii? ATENA. [online]. 2020. [cit. 2021-05-03]. Dostupné na: <https://atena.sk/blog/ako-ovplyvni-brexit-trh-prace-v-europskej-unii/>

¹⁰⁵ MORISS, Chris. Brexit: What would 'no deal' look like? BBC. [online]. 2017. [cit. 2021-03-28]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-39294904>

trhu by však znamenalo zachovať voľný pohyb občanov EÚ, naďalej podliehať rozsudkom Európskeho súdneho dvora a prispievať (hoci na nižšej úrovni) do rozpočtu EÚ.¹⁰⁶

Tabuľka č. 2: Porovnanie mäkkého a tvrdého brexitu

Mäkký brexit	Tvrdý brexit
Veľká Británia by mala s EÚ dohodu na základe nórskeho modelu*	Nadväzujúce vzťahy s EÚ by boli vyjednané za podmienok Svetovej obchodnej organizácie (WTO)
Zachovanie prístupu k jednotnému trhu s krajinami EÚ	Žiadny prístup na jednotný trh
Voľný pohyb pracovných síl	Riadená imigrácia
Prispievanie do rozpočtu EÚ	Žiadne príspevky do rozpočtu EÚ

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: LETTER TO BRITAIN¹⁰⁷

* Nórsko má plný prístup na jednotný trh, je však povinné finančne prispievať a prijať väčšinu právnych predpisov EÚ. Všetci občania EÚ sa na jeho území môžu pohybovať, žiť a pracovať, na základe zákonov o voľnom pohybe.¹⁰⁸

1.3 Brexit a svetová pandémia

Už viac ako rok čelí svet neľahkej výzve v podobe celosvetovej pandémie ochorenia COVID-19, ktorá so sebou priniesla nielen bezprecedentnú svetovú zdravotnú krízu, ale aj významné negatívne ekonomické následky. Koronavírus spomalil aj samotný brexit, resp. proces vyjednávania medzi Britániou a EÚ o spoločnej dohode. Začiatkom roka 2020 čelila Británia hneď dvom veľkým výzvam. Jednak to bol koniec prechodného obdobia a odchod z jednotného trhu EÚ a následne rozširujúca sa pandémia. Počas prvej vlny, kedy sa choroba začala šíriť po Európe, Británia zvolila svoju stratégiu. Kým ostatné štáty zavádzali tvrdé opatrenia na zamedzenie nákazy, Británia sa rozhodla ísť cestou tzv. kolektívnej imunity. Tento krok bol niektorými krajinami ostro kritizovaný. Británia túto stratégiu neskôr prehodnotila. Nakoniec však ako prvý štát sveta začala s očkovaním a aktuálne sa drží na poprednej pozícii. Naskytá sa tak otázka, či za toto prvenstvo vďačí Británia práve brexitu.

Možno tvrdiť, že v dôsledku svetovej pandémie a brexitu, Británia pocítila hneď dvojitý negatívny dopad na svoju ekonomiku. Dopady pandémie sú však úzko prepojené s

¹⁰⁶ What is soft Brexit? UK IN A CHANGING EUROPE. [online]. 2018. [cit. 2021-03-28]. Dostupné na: <https://ukandeu.ac.uk/the-facts/what-is-soft-brexite/>

¹⁰⁷ SHANNON, John Brian. Leaning toward „Soft Brexit“? LETTER TO BRITAIN. [online]. 2016. [cit. 2021-03-28]. Dostupné na: <https://lettertobritain.com/2016/12/15/soft-brexite-instead-chaos/>

¹⁰⁸ Brexit: What are the options? BBC. [online]. 2017. [cit. 2021-03-28]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-37507129>

ekonomickými dopadmi odchodu z EÚ a niekoľkomesačné odstavenie veľkej časti britskej ekonomiky tak komplikuje identifikáciu negatívnych účinkov brexitu. Aj keď pandémia narušila obchod, zdá sa, že väčší podiel na tomto probléme má práve brexit. Ekonomický dopad pandémie COVID-19 zasiahol Veľkú Britániu obzvlášť tvrdo v porovnaní s medzinárodnými partnermi. Predpokladá sa, že dôsledkom týchto udalostí stratí približne 5 až 8 % národného dôchodku.¹⁰⁹ Zatiaľ čo koronavírus je prevažne dočasným šokom pre ekonomiku, nové obchodné vzťahy Británie s EÚ nielenže vytvoria určité krátkodobé narušenie, ale mnohé tiež natrvalo zmenia náklady podnikov a ich medzinárodnú konkurencieschopnosť.¹¹⁰

Naproti tomu ako jednu z najväčších výhod z ktorých Veľká Británia v aktuálnej situácii ťaží, možno uviesť práve rýchlosť vakcinácie. Rýchlosť, s akou britskí lekárske regulačný úrad schválil vakcíny proti vírusu, umožnila Británii spustiť očkovanie rýchlejšie než v ktorejkoľvek inej podobne veľkej krajine.¹¹¹ Viac ako 31 miliónov ľudí vo Veľkej Británii už dostalo najmenej prvú dávku vakcíny, momentálne tak patrí medzi krajiny s najvyšším podielom zaočkovaných obyvateľov na svete.¹¹² Británia má za cieľ zaočkovať všetkých plnoletých obyvateľov do konca júla. Zatiaľ čo Európska únia v rýchlosti očkovania výrazne zaostáva. Veľké rozdiely medzi výkonom Británie a EÚ tak nastolujú otázku, či z tohto postavenia Británia ťaží práve vďaka brexitu. Politici a komentátori propagujúci brexit pripisujú túto rýchlosť britského očkovania dôvodu, že krajina už viac nie je závislá od kolektívneho rozhodovania 27 členských štátov EÚ. Podobný postoj zdieľa aj britská verejnosť. Prieskum spoločnosti Ipsos MORI uvádza, že až 40 % Britov sa domnieva, že brexit zlepšil reakciu Británie na pandémiu COVID-19 a len 14 % si myslí, že ju zhoršila.¹¹³

Avšak nie všetci súhlasia s tvrdením priaznivcov odchodu z EÚ, že britský úspech v očkovaní je zásluhou brexitu. Bývalý niekoľkonásobný britský premiér Tony Blair, tvrdí:

¹⁰⁹ NATIONAL INSTITUTE OF ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH. [online]. 2021. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www.niesr.ac.uk/publications/uk-economic-outlook-february-2021-brexit-britain-covid-recovery-ward>

¹¹⁰ TETLOW, Gemma- POPE, Thomas. Brexit and coronavirus: Economic impacts and policy response. INSTITUTE FOR GOVERNMENT. [online]. 2020. [cit. 2021-04-09]. Dostupné na: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/brexit-coronavirus-economic-impact.pdf>

¹¹¹ How Britain can benefit from Brexit. THE ECONOMIST. [online]. 2021. [cit. 2021-04-07]. Dostupné na: <https://www.economist.com/leaders/2021/03/13/how-britain-can-benefit-from-brexit>

¹¹² Covid vaccine: How many people in the UK have been vaccinated so far? BBC. [online]. 2021. [cit. 2021-04-07]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/health-55274833>

¹¹³ IPSOS MORI. [online]. 2021. [cit. 2021-04-09]. Dostupné na: <https://www.ipsos.com/ipsos-mori/en-uk/two-thirds-britons-believe-uk-has-handled-covid-19-vaccination-process-better-eu-countries>

“Mohli sme to urobiť aj v Európe. Nepotrebovali sme opustiť EÚ, aby sme mali kontrolu nad svojím osudom a vakcínami.”¹¹⁴ Podľa niektorých britských médií neúspech očkovania EÚ v porovnaní s Britániou len odvracia pozornosť od neustáleho sledovania negatívnych správ o hospodárskom páde od britského predsedu vlády Borisa Johnsona, ktorý trval na tom, aby Británia opustila európsky jednotný trh - rozhodnutie, ktorého dopady na britských dovozcov a vývozcov budú pravdepodobne v nasledujúcich mesiacoch len silnieť.¹¹⁵ Zásadný bod v rámci dovozných perspektív spočíva v skutočnosti, že Veľká Británia v súčasnosti dováža najrôznejšie druhy tovaru z iných členských štátov EÚ. Podľa odhadov odborníkov jeho dovoz výrazne dominuje nad vývozom. Bližšie sa dopadmi brexitu v súvislosti s pandémiou zaoberáme v záverečnej kapitole tejto práce.

Graf č. 4: Percento ľudí vo veku 18 a viac rokov, ktorí dostali prvú a druhú dávku vakcíny proti ochoreniu COVID-19

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: BBC¹¹⁶

¹¹⁴ GALLARDO, Cristina. Tony Blair: UK's fast vaccine rollout is no Brexit dividend. POLITICO. [online]. 2021. [cit. 2021-04-09]. Dostupné na: <https://www.politico.eu/article/uk-coronavirus-vaccine-rollout-brexiteurope-tony-blair/>

¹¹⁵ MATTHEWS, Owen. Britain's been hammered by Brexit, but it got the vaccine right. FOREIGN POLICY. [online]. 2021. [cit. 2021-04-09]. Dostupné na: <https://foreignpolicy.com/2021/02/01/britain-post-brexiteurope-rocky-european-union-covid-vaccine/>

¹¹⁶ Covid vaccine: How many people in the UK have been vaccinated so far? BBC. [online]. 2021. [cit. 2021-04-09]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/health-55274833>

2 CIEĽ PRÁCE, METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

Hlavným cieľom bakalárskej práce bolo analyzovať problematiku vystúpenia Veľkej Británie z EÚ, jednak z hľadiska legislatívy a jednak z hľadiska dopadov na vývoj makroekonomických ukazovateľov jednotlivých členských štátov EÚ, no najmä samotnej Veľkej Británie. Nakoľko dosiahnutie cieľa bakalárskej práce je zložitejším procesom, rozhodli sme sa daný postup rozčleniť na niekoľko čiastkových cieľov, ktoré sú nápomocné pri dosiahnutí hlavného cieľa. Ako čiastkové ciele sme zvolili analyzovanie histórie Veľkej Británie v rámci európskej integrácie, analýzu referenda z roku 2016, komparáciu tvrdého a mäkkého brexitu a analyzovanie konkrétnych dopadov odchodu Británie na túto krajinu a na jednotlivé členské štáty EÚ.

Bakalársku prácu sme rozčlenili na dve časti- teoretickú a praktickú časť. Teoretická časť bakalárskej práce je založená na syntéze knižných a internetových zdrojov, ako aj dôkladnej selekcii tej literatúry, resp. zdrojov, ktoré úzko súvisia s danou problematikou. V prvej kapitole sme pomocou skúmania a naštudovania problematiky vymedzili postavenie Veľkej Británie v európskej integrácii. Snažili sme sa najskôr oboznámiť čitateľa s danou problematikou prostredníctvom poukázania na historické pozadie vzťahov medzi Britániou a EÚ. Zamerali sme sa taktiež na analýzu prvého britského referenda o zotrvaní v EHS a jeho vývoj. Hlavný zdroj informácií v tejto podkapitole tvorila prevažne zahraničná odborná literatúra, ktorá sa zaoberala históriou EÚ a európskou integráciou.

Následne v ďalšej časti kapitoly sme sa zamerali už na samotný vývoj brexitu, pričom sme využívali teoretickú metódu selekcie v kombinácii s analýzou. Zdrojom informácií boli najmä internetové články relevantných zahraničných médií či iných internetových zdrojov a v menšej miere aj zahraničná odborná literatúra. Analyzovali sme kľúčové referendum o vystúpení z EÚ z roku 2016. Na základe viacerých grafov sme dokázali bližšie rozobrať vývoj hlasovania v danom referende. Následne sme definovali proces vystúpenia členského štátu z Európskej únie, ktorý formálne upravuje článok 50 Lisabonskej zmluvy. Na záver sme zanalyzovali hlavé dôvody brexitu a rôzne pohľady na proces vystúpenia Británie z EÚ a to na základe dvoch hlavných scenárov- tvrdého a mäkkého brexitu, pričom sme využili metódu komparácie a definovali aj konkrétne dopady jednotlivých scenárov odchodu.

V záverečnej kapitole sme aplikovali najmä metódu analýzy, pričom sme čerpali zo zahraničných internetových zdrojov. Zamerali sme sa na konkrétne právne a ekonomické

dopady brexitu, pričom sme sa sústredili najmä na Veľkú Britániu. V tejto kapitole sme taktiež obsiahli aj dopady na členské štáty EÚ. Prostredníctvom štyroch základných slobôd EÚ sme definovali novú dohodu o obchode a spolupráci a zamerali sa na dopady v oblasti voľného pohybu tovarov, služieb a osôb. Záver práce sme venovali dopadom brexitu v kombinácii s celosvetovou pandémiou na rôzne sektory Veľkej Británie.

3 VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA

Odchod Veľkej Británie z Európskej únie bol a súčasne je kľúčovým zdrojom obáv pre veľkú časť nielen britského obchodného sveta. Brexit nastoľuje súbor dôležitých otázok akými sú dopady brexitu na EÚ a na samotnú Veľkú Britániu, zároveň na vzťahy medzi členskými štátmi a najmä dopady na britskú ekonomiku a britské hospodárstvo. Platí totiž, že závislosť britskej ekonomiky od kontinentálnej Európy je zásadne vyššia ako naopak. Treba poznamenať, že ekonomické dopady úzko súvisia aj s tými právnymi, v neposlednom rade sa tak brexit dotýka štyroch slobôd jednotného trhu. Aj keď Spojené kráľovstvo oficiálne opustilo Európsku úniu začiatkom minulého roka, jeho prístup na jednotný európsky trh nebol počas jedenásťmesačného prechodného obdobia do veľkej miery ovplyvnený a naďalej sa riadil európskou legislatívou. Na konci tohto obdobia strany dosiahli dohodu, ktorá upravuje ich budúce hospodárske vzťahy. Dohoda okrem iného stanovuje podmienky voľného obchodovania bez taríf a kvót, no zároveň prináša zmenu v množstve ďalších oblastí. Toto partnerstvo zahŕňa recipročné záväzky pre dodržiavanie otvorenej a spravodlivej hospodárskej súťaže, prístupu na spoločný trh a riešenie režimu voči Severnému Írsku. Británia sa usilovala zachovať svoju zvrchovanosť na úkor úzkych hospodárskych väzieb s EÚ. Aj keď dohoda o obchode a spolupráci medzi EÚ a Veľkou Britániou v zásade zaručuje bezcolný obchod s tovarom, ukladá Britom nové obmedzenia, ktoré tlmia hospodársky rast a pracovné príležitosti. Aby bolo možné analyzovať charakter potenciálnych výsledkov, je nevyhnutné cielene rozobrať, ako brexit ovplyvní rôzne ekonomické aspekty, akými sú obchod, dovoz, vývoz, investičný sektor a ďalšie. Predpokladá sa tiež, že potenciálne zmeny v obchodných vzťahoch s EÚ, ako aj neistota spojená s investíciami môžu mať negatívny vplyv na ekonomiku Spojeného kráľovstva. Všetky dostupné štúdie sa zhodujú v tom, že brexit vedie k významnému narušeniu obchodných väzieb a znamená veľké hospodárske náklady pre obe strany rozchodu.

V tejto záverečnej kapitole analyzujeme konkrétne právne a ekonomické dopady odchodu Veľkej Británie z EÚ na jednotlivé odvetvia, s využitím našich doterajších teoretických poznatkov. Zameriame na analýzu dopadov brexitu na Veľkú Britániu z pohľadu štyroch základných slobôd EÚ- dopad voľný pohyb tovarov a služieb, kapitálu a voľného pohybu osôb. Záver kapitoly bude venovaný aktuálnemu vývoju celosvetovej pandémie a jej vplyvom na Britániu v súvislosti s brexitom. Platí, že brexit ani zďaleka

neznamená výzvu len pre Veľkú Britániu, ale podstatné dopady pocítia aj členské štáty a samotná Európska únia ako celok.

V analýze ekonomických vplyvov sa rátalo so štyrmi variantami brexitu, ktoré mali vyzerat' nasledovne:

Tabuľka č. 3: Predpokladané scenáre odchodu Veľkej Británie z EÚ

Scenár	Dopady
No deal	Tento scenár nepredpokladal dohodu o vystúpení medzi VB a EÚ. V obchode medzi oboma stranami by začali platiť obchodné clá EÚ pre krajiny s najvyššími výhodami.
Average FTA	VB a EÚ by uzavreli dohodu o voľnom obchode s nulovými clami, ale niesla by priemerné netarifné náklady, ktoré berú do úvahy štandardné dohody o voľnom obchode.
EEA type	VB by zostala súčasťou EHP a spoločného trhu EÚ, ale prestala by byť súčasťou Colnej únie. Tento scenár predpokladal nulové obchodné clá, ale zvýšenie netarifných bariér (colná administratíva, pravidlá pôvodu a oneskorenie).
White paper	Tento scenár je postavený na dokumente britskej vlády z roku 2018, ktorý stanovuje podmienky odchodu VB z EÚ. Platili by nulové obchodné clá a minimálne netarifné bariéry pre obchod s tovarom. Zvýšili by sa však náklady pre obchod so službami.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: Deloitte¹¹⁷

3.1 Dopady brexitu na Veľkú Britániu

Vyjednávači Británie a EÚ uzavreli historickú dohodu o brexite len týždeň predtým, ako Spojené kráľovstvo definitívne opustilo zvyšných 27 členských krajín a zároveň svojho najväčšieho obchodného partnera. Táto dohoda je však pravdepodobne iba východiskovým bodom pre vývoj, ktorý vyústí do nového vzťahu. Dohoda sa orientuje najmä na voľný obchod a nepočíta so spoluprácou v mnohých odvetviach na rovnakej úrovni ako pred brexitom. Táto dohoda síce odvracia clá a kvóty na tovar prechádzajúci cez Lamanšský prieliv, ale jej jadrom je oddelenie partnerov, ktorí sa za štyri desaťročia hlboko integrovali. Spojené kráľovstvo a EÚ sa dohodli na bezprecedentnej sto percentnej liberalizácii ciel. To znamená, že pre Veľkú Britániu a EÚ nebudú platiť žiadne clá ani kvóty na pohyb tovaru. Je to po prvýkrát, čo EÚ dohodla dohodu o nulovej colnej kvóte s akýmkoľvek iným obchodným partnerom.¹¹⁸

¹¹⁷ MAREK, David a kol. Brexit: Analýza dôsledkov odchodu Veľkej Británie z EÚ. DELOITTE. [online]. 2019. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www2.deloitte.com/sk/sk/pages/about-deloitte/articles/brexit-analyza.html>

¹¹⁸ International treaty: Summary explainer. UK GOVERNMENT. [online]. 2021. [cit. 2021-04-10]. Dostupné na: <https://www.gov.uk/government/publications/agreements-reached-between-the-united-kingdom-of-great-britain-and-northern-ireland-and-the-european-union/summary-explainer>

Napriek dohode neistý proces odchodu už stihol britskú ekonomiku poškodiť tak, že v priebehu pár rokov sa z najrýchlejšie rastúcej krajiny G7 stala ekonomika s minimálnym rastom. Dohoda znamená oveľa ťažšiu formu brexitu, než si mnoho voličov hlasujúcich v referende za odchod predstavovalo. Je to najväčšia obchodná dohoda, ktorú Spojené kráľovstvo zasiahne- napr. len v roku 2019 predala Británia do EÚ tovar a služby v celkovej hodnote 294 miliárd britských libier, čo sa rovná 43 % z celkového vývozu krajiny. Viac ako polovica britského dovozu v hodnote 374 miliárd libier pochádzalo z bloku 27 krajín EÚ.¹¹⁹

Na úvod je dôležité charakterizovať štyri základné slobody EÚ a tiež princíp, na ktorom funguje jednotný trh EÚ. Zóna voľného obchodu znamená, že medzi členskými štátmi neplatia colné a kvantitatívne obmedzenia a tak môže prebiehať voľný obchod so všetkým tovarom. Je tiež dôležité poznamenať, že členovia EÚ patria do colnej únie, čo znamená, že na nich nie sú uvalené obchodné clá alebo colné kontroly výrobkov pohybujúcich sa v rámci EÚ, ako aj spoločná tarifa, ktorá sa vzťahuje na tovar vstupujúci do EÚ z vonkajšieho prostredia.¹²⁰ Ako aj Lisý uvádza „kľúčovú úlohu v doterajšom vývoji európskej integrácie zohráva voľný obchod, ktorý je základom rozvoja vnútorných vzťahov, cez colnú úniu, spoločný trh, ekonomickú a menovú úniu, ale aj základom rozvoja zahraničných vzťahov EÚ s krajinami Európskeho združenia voľného obchodu v rámci budovania Európskeho ekonomického priestoru.“¹²¹

Štyri základné slobody EÚ - voľný pohyb tovaru a služieb, voľný pohyb osôb, a napokon voľný pohyb kapitálu, ktoré sú zakotvené v ZEÚ, predstavujú základ jednotného a spoločného vnútorného trhu EÚ. Tieto štyri slobody determinujú vnútorný trh, označovaný aj ako jednotný alebo spoločný trh. Pre členské krajiny zároveň predstavujú značné ekonomické a spoločenské výhody. Jednotlivé slobody sú vymedzené nasledovne:¹²²

- a) *voľný pohyb tovaru*- pohybu tovaru v rámci členských štátov, prípadne iných území, nekladú členským štátom žiadne prekážky: odstránenie kontrol tovaru, zrušenie colných sadzieb na hraniciach, odstránenie DPH a zvláštnej spotrebnej dane, tarifných a netarifných bariér;

¹¹⁹ PARKER, George- FOSTER, Peter- BRUNSDEN, Jim. UK and EU agree historic Brexit trade deal. FINANCIAL TIMES. [online]. 2021. [cit. 2021-04-10]. Dostupné na: <https://www.ft.com/content/f336aac0-ae6a-4fe5-96e6-673016880922>

¹²⁰ KALESNÁ, Katarína- HRUŠKOVIČ, Ivan- ĎURIŠ, Michal. Európske právo. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2011. 185 s. ISBN 978-80-7160-326-9.

¹²¹ LISÝ, Ján et al. Ekonomía. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 585 s. ISBN 978-80-7552-275-7.

¹²² KALESNÁ, Katarína- HRUŠKOVIČ, Ivan- ĎURIŠ, Michal. Európske právo. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2011. 189- 216 s. ISBN 978-80-7160-326-9.

- b) *voľný pohyb služieb*- zabezpečuje občanom členských štátov jednak možnosť slobodne poskytovať svoje služby na území iného členského štátu a taktiež možnosť slobodne prijať služby poskytované na území iného členského štátu: remeselníkov a slobodných povolání, finančné služby (banky, poisťovne, cenné papiere), dopravné služby (cesty, železnice, lode, lietadlá), nové technológie (telekomunikácie, TV, elektronické platobné služby);
- c) *voľný pohyb kapitálu*- umožňuje použitie finančných prostriedkov na území iného členského štátu: odstránenie devízových obmedzení, zabránenie dvojitého zdanenia, prania špinavých peňazí atď.
- d) *voľný pohyb osôb*- zabezpečenie slobodu občanov jedného členského štátu jednak zamestnať sa na území iného členského štátu, ale aj vykonávať na území iného členského štátu podnikateľskú činnosť: žiadne osobné kontroly, voľný pohyb pracovníkov, remeselníkov, slobodných povolání a obchodných spoločností;

V nasledujúcej tabuľke sme zhrnuli ustanovenia, ktoré sú zahrnuté do novej dohody o obchode a spolupráci medzi Veľkou Britániou a EÚ.

Tabuľka č. 4: Ustanovenia zahrnuté v dohode o obchode a spolupráci medzi Veľkou Britániou a EÚ

Oblasť	Ustanovenie
Obchod s tovarom	V zásade zaručené nulové tarify na obchodovaný tovar
Pravidlá pôvodu	Stanovené prísne obmedzenia toho, aký podiel produktu sa musí získavať lokálne, aby bol kvalifikovaný pre bezcolný obchod
Cestovanie (turizmus)	Bezvízový styk pre voľný čas až 90 dní
Pristáhovalectvo	Britskí občania strácajú voľný prístup pracovať a usadiť sa v EÚ
Rybolov	Zníženie prístupu EÚ do britských vôd o 25 % v priebehu nasledujúcich päť rokov
Rovnocenné podmienky	Ak Veľká Británia zmení predpisy, aby poskytla svojim firmám konkurenčnú výhodu, EÚ môže zaviesť odvetné clá (a v zásade naopak)
Doložka o preskúmaní	Dohodu je možné každých päť rokov pozmeniť, predĺžiť alebo ukončiť

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: PIIE¹²³

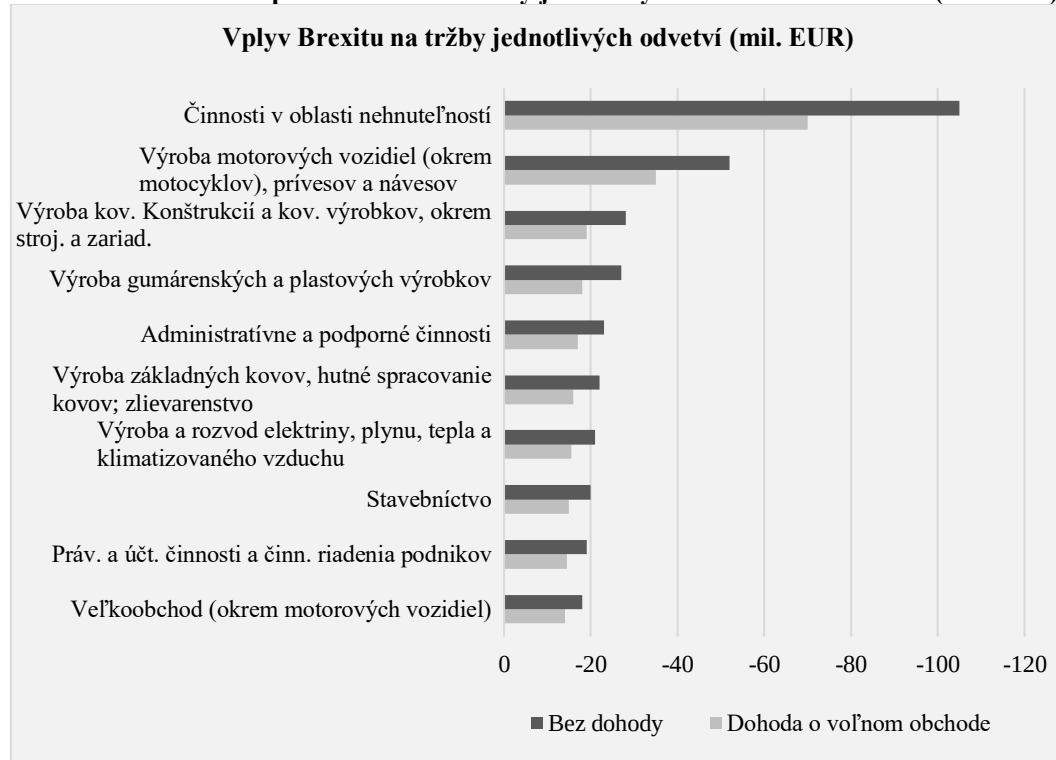
Dopady brexitu sa v neposlednom rade dotýkajú aj slovenskej ekonomiky. Pre slovenskú ekonomiku je Veľká Británia jedným z kľúčových obchodných partnerov. Vzájomný obchod je charakteristický prebytkom obchodnej bilancie na slovenskej strane. V roku 2017 smerovalo do Veľkej Británie 6 % z celkového objemu vývozu Slovenska, čo ju

¹²³ KIRKEGAARD, Jacob Funk. How the EU- UK Brexit deal affects Britons. PETERSON INSTITUTE FOR INTERNATIONAL ECONOMICS. [online]. 2020. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: <https://www.piie.com/research/piie-charts/how-eu-uk-brexit-deal-affects-britons>

radí na šieste miesto medzi všetkými exportnými trhmi slovenských firiem.¹²⁴ V prvom kvartáli 2020 klesol náš export o takmer 4 %, zatiaľ čo import z Británie stále rástol 15 %. Následne sa predpovedalo, že vývoj v ďalších mesiacoch bude s veľkou mierou pravdepodobnosti utlmený, keďže podstatnú časť obchodnej komoditnej výmeny tvorí priemyselná výroba, ktorá bola ohrozená v prípade nedosiahnutia brexitovej obchodnej dohody a tiež z veľkej miery zastavená v dôsledku pandémie.¹²⁵

V nasledujúcom grafe je zobrazených 10 odvetví, ktorých tržby podľa ekonomickej analýzy z roku 2019, mali byť brexitom najviac postihnuté.

Graf č. 5: Predikcia dopadov brexitu na tržby jednotlivých odvetví na Slovensku (mil. EUR)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: Deloitte¹²⁶

¹²⁴ MAREK, David a kol. Brexit: Analýza dôsledkov odchodu Veľkej Británie z EÚ. DELOITTE. [online]. 2019. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www2.deloitte.com/sk/sk/pages/about-deloitte/articles/brexit-analyza.html>

¹²⁵ Ekonomická informácia o teritóriu. MINISTERSTVO ZAHNANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKYCH ZÁLEŽITOSTÍ SR. [online]. 2020. [cit. 2021-05-03]. Dostupné na: <https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/Spojen%C3%A9+kr%C3%A1%C4%B5ovstvo+-+ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2020>

¹²⁶ MAREK, David a kol. Brexit: Analýza dôsledkov odchodu Veľkej Británie z EÚ. DELOITTE. [online]. 2019. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www2.deloitte.com/sk/sk/pages/about-deloitte/articles/brexit-analyza.html>

3.1.1 *Voľný pohyb tovarov*

Pri analýze úlohy EÚ pre britskú ekonomiku je nevyhnutné pochopiť skutočnosť, že EÚ ešte donedávna regulovala takmer všetky aspekty britského obchodu. Veľká Británia má druhé najväčšie hospodárstvo v Európe (hneď po Nemecku) a šieste na svete. Z pohľadu ekonomickej slobody vytvára jedny z najpriaznivejších podmienok pre podnikanie na svete. Základ globálneho rastu krajiny tvoria vývoz služieb, inovácie a špičkové technológie s využitím tradičnej silnej vedeckovýskumnej základne aj vďaka množstvu renomovaných univerzít.¹²⁷

Koncepcia jednotného trhu EÚ je zameraná na zabezpečenie voľného toku služieb, kapitálu a osôb v rámci členských štátov. Odborníci medzitým poukazujú na to, že pokiaľ ide o tovar, jednotný trh funguje oveľa efektívnejšie ako z hľadiska služieb, pretože stále existuje veľa právnych, administratívnych a kultúrnych prekážok pohybu služieb v EÚ.¹²⁸ Dohodou sa stanovujú nulové clá alebo kvóty na obchod medzi Veľkou Britániou a EÚ v prípadoch, ktorých tovar spĺňa príslušné pravidlá pôvodu. Bezcolný a kvótový obchod s tovarom teda bude pokračovať, budú sa však uplatňovať ďalšie necolné prekážky, ktoré zvýšia náklady na obchodovanie.¹²⁹ Medzi necolné prekážky patrí široká škála opatrení, ktoré zvyšujú náklady na obchod, ako napríklad pravidlá kontroly pôvodu, cezhraničné rozdiely v predpisoch týkajúcich sa rôznych noriem a bezpečnosti výrobkov. Zníženie obchodných prekážok zvýšilo obchod medzi Veľkou Britániou a EÚ. Vyšší obchod prináša spotrebiteľom v Spojenom kráľovstve výhody vďaka nižším cenám a prístupu k lepšiemu tovaru a službám. Pracovníci a podniky z Veľkej Británie zároveň ťažia z nového vývozu vďaka príležitostiam, ktoré vedú k vyšším tržbám a ziskom a umožňujú tak Veľkej Británii špecializovať sa na priemyselné odvetvia v ktorej má komparatívnu výhodu. Prostredníctvom týchto kanálov sa zvyšuje obchod, výstup, príjmy a životná úroveň.¹³⁰ Britskí výrobcovia musia v súčasnosti spĺňať prísne pravidlá pôvodu, podľa ktorých musí

¹²⁷ Ekonomická informácia o teritóriu. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKYCH ZÁLEŽITOSTÍ SR. [online]. 2020. [cit. 2021-05-03]. Dostupné na: <https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/Spojen%C3%A9+kr%C3%A1%C4%BEmovstvo+-+ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2020>

¹²⁸ DHINGRA, Swati et al. The consequences of Brexit for UK trade and living standards. THE LONDON SCHOOL OF ECONOMICS AND POLITICAL SCIENCE. [online]. 2017. [cit. 2021-04-11]. Dostupné na: <https://cep.lse.ac.uk/pubs/download/brexit02.pdf>

¹²⁹ SCOTT, Michelle P. What is in the Brexit deal? INVESTOPEDIA. [online]. 2021. [cit. 2021-04-11]. Dostupné na: <https://www.investopedia.com/what-is-in-the-brexit-deal-5093948>

¹³⁰ DHINGRA, Swati et al. The consequences of Brexit for UK trade and living standards. THE LONDON SCHOOL OF ECONOMICS AND POLITICAL SCIENCE. [online]. 2017. [cit. 2021-04-11]. Dostupné na: <https://cep.lse.ac.uk/pubs/download/brexit02.pdf>

mať tovar vyrobený v Británii určité podiely miestnych vstupov, aby mohol byť bezcolný. Firmy, ktoré nespĺňajú potrebné požiadavky, musia hľadať vstupné zdroje pre Spojené kráľovstvo alebo platiť za svoje výrobky tarify EÚ.¹³¹

S clami sa však spája aj nadmerná byrokracia. V tomto prípade síce pohyb tovaru nie je zaťažovaný clami alebo kvótami, ale podlieha byrokracii v podobe licencií na vybrané tovary a auditov. To znamená, že obchodovanie s Britániou nielenže zahŕňa relatívne vyššie transakčné náklady pre firmy, ale v praxi aj zdržuje dodávky z a do Británie, čo predstavuje podstatný problém pre dodávateľské reťazce. Brexit komplikuje cezhraničné vzťahy medzi Veľkou Britániou a EÚ s novou administratívnou a regulačnou záťažou v každom sektore. Nové požiadavky vrátane miestnych licencií, víz, hraničných kontrolných bodov a presunu personálu ovplyvňujú všetky typy podnikov, od poľnohospodárstva až po financovanie. Mnoho sektorov hospodárstva sa ocitlo nepripravených na nové nariadenia a znepokojili ich náklady na dodržiavanie predpisov.¹³²

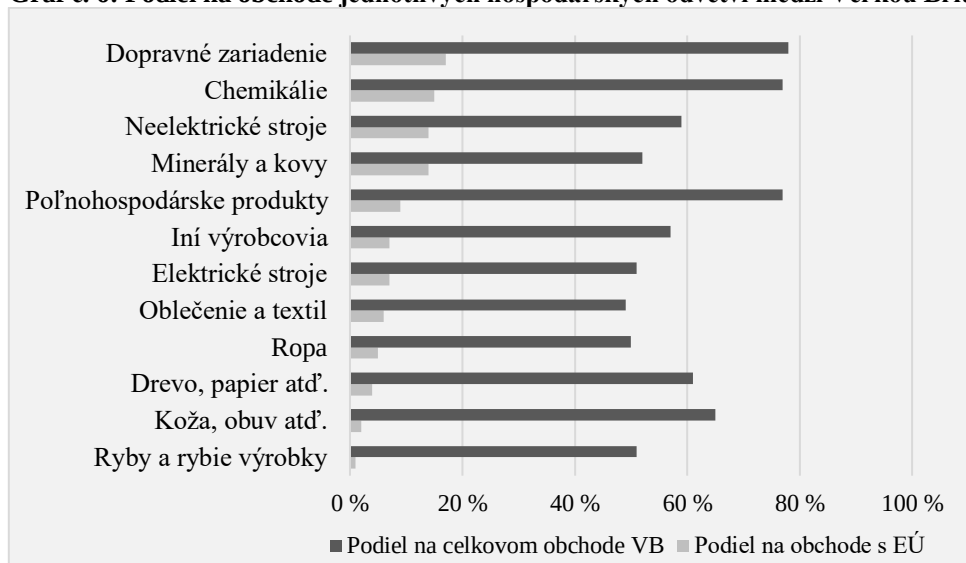
Ako sme už predtým uviedli, logistické výzvy podobné tým, ktorým čelí poľnohospodárstvo, ovplyvňujú aj výrobu. Pretože moderná výroba využíva zložité dodávateľské reťazce, ktoré sa tiahnu rôznymi krajinami aj netarifné tovarové prekážky môžu výrazne skomplikovať výrobu. Už predtým, ako bola uzavretá dohoda a oficiálne sa zabránilo plateniu ciel, museli významné spoločnosti v oblasti automobilového, leteckého a iného priemyslu, zrušiť pracovné miesta a zavrieť závody vo Veľkej Británii. Napr. spoločnosti ako Panasonic a Sony plánovali presunutie svojej európskej centrály z Londýna do Amsterdamu. Podobne aj holandský Phillips takmer o dva roky skôr zatvoril svoju jedinú továreň vo Veľkej Británii.¹³³

¹³¹ KIRKEGAARD, Jacob Funk. How the EU- UK Brexit deal affects Britons. PETERSON INSTITUTE FOR INTERNATIONAL ECONOMICS. [online]. 2021. [cit. 2021-04-11]. Dostupné na: <https://www.piie.com/research/piie-charts/how-eu-uk-brexit-deal-affects-britons>

¹³² SCOTT, Michelle P. Brexit: Winners and Losers. INVESTOPEDIA. [online]. 2021. [cit. 2021-04-13]. Dostupné na: <https://www.investopedia.com/news/brexit-winners-and-losers/>

¹³³ SCOTT, Michelle P. Brexit: Winners and Losers. INVESTOPEDIA. [online]. 2021. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: <https://www.investopedia.com/news/brexit-winners-and-losers/>

Graf č. 6: Podiel na obchode jednotlivých hospodárskych odvetví medzi Veľkou Britániou a EÚ (2018)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: McKinsey & Company¹³⁴

Od doby, kedy Veľká Británia hlasovala v referende za odchod z EÚ sa vyprodukovalo množstvo ekonomických prognóz hodnotiacich, aké následky spôsobí toto rozhodnutie na jednotlivé odvetvia. Väčšina predpovedí sa prikláňala k názoru, že Veľká Británia si bude viesť ekonomicky horšie mimo EÚ. Tesne po referende v roku 2016 takmer všetky renomované európske, ale aj medzinárodné hospodárske organizácie, ako napríklad OECD, MMF či dokonca britská centrálna banka poukazovali na to, že brexit Veľkú Britániu ekonomicky silne zasiahne. Očakával sa prepád HDP a nárast inflácie, teda úbytok pracovných miest a zvyšovanie cien takmer vo všetkých oblastiach.¹³⁵ Odvetvia vo Veľkej Británii neboli pripravené na brexit. Po výsledku referenda boli nútené rýchlo prehodnotiť budúce stratégie, aby zabránili náhlemu poklesu investícií a výnosov. Aj keď bolo pravdepodobné, že sa financie väčšiny priemyselných odvetví stabilizujú pred obnovením vzťahov so zahraničnými a domácimi investormi, určité odvetvia boli predsa len ohrozenejšie, než tie ostatné. Správa Financial Times začiatkom roka 2018 zverejnila, že nasledujúcich 5 sektorov bude pravdepodobne zasiahnutých brexitom najviac: jedná sa o finančné služby, automobilový priemysel, poľnohospodárstvo, potravinársky a nápojový priemysel a chemikálie a plasty.¹³⁶

¹³⁴ GYSEGOM, Wim at al. Brexit: the bigger picture- rethinking supply chains in a time of uncertainty. MCKINSEY & COMPANY. [online]. 2019. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/europe/brexit-the-bigger-picture-rethinking-supply-chains-in-a-time-of-uncertainty#>

¹³⁵ MELICHER, Igor. Brexit- výhody/ nevýhody. DENNÍK N. [online]. 2016. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: <https://dennikn.sk/blog/494495/brexit-vyhodynev vyhody/>

¹³⁶ GORDON, Sarah. Brexit to hit 5 sectors hardest, research shows. FINANCIAL TIMES. [online]. 2018. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www.ft.com/content/435d4698-2391-11e8-ae48-60d3531b7d11>

Za jeden z najviac zasiahnutých odvetví bol považovaný automobilový priemysel. Za posledných 10 rokov došlo k prudkému nárastu britskej výroby automobilov, avšak v roku 2016 po referende ekonomickí analytici predpovedali, že brexit pozastaví akékoľvek krátkodobé zisky tohto priemyslu.¹³⁷ Automobilový priemysel vo Veľkej Británii vyrobí ročne priemerne 1,6 milióna automobilov. Celkom 77 % sa vyváža do zahraničia, z toho 58 % smeruje do krajín EÚ. Pre tento priemysel bolo obzvlášť dôležité, že dovozná a vývozná formalita by výrazne obmedzili pohyb tovaru, zavedenie vývozných daní by malo značné dôsledky na náklady. Vzhľadom na tieto faktory, v prípade tvrdého brexitu by nastal pokles konkurencieschopnosti automobilového odvetvia a v konečnom dôsledku presťahovanie výroby do krajín zostávajúcich v EÚ. Vo februári 2019 oznámila Honda plán zatvoriť továreň vo Swindone a opustiť Veľkú Britániu v roku 2021, čo len podčiarklo zraniteľnosť tohto priemyslu v súvislosti s brexitom. Krízu v britskom automobilovom priemysle ešte prehĺbil vplyv pandémie, keď v apríli 2020 podľa Spoločnosti auto producentov a predajcov (SMMT) zaznamenala výroba až 99,7 % prepád.¹³⁸

V neposlednom rade utrpí aj chemický priemysel, ktorý je vo Veľkej Británii druhým najväčším výrobným priemyslom a zároveň druhým najväčším vývozcom do EÚ, pričom každý rok sa do zahraničia posieľa tovar v hodnote 55 miliárd libier.¹³⁹ Britské spoločnosti sú už teraz pod obrovským tlakom, aby sa stali konkurencieschopnejšími na trhoch s vysokým rastom v USA a Ázii, a zároveň bojujú s vyššími nákladmi na výskum a vývoj a silnou librou v posledných rokoch. Keďže viac ako polovica vývozu chemického priemyslu smeruje do EÚ, akékoľvek rozhodnutie odtrhnúť sa od kontinentálnych obchodných partnerov by malo vedľaššie účinky na dodávateľský reťazec a ohrozilo by pracovné miesta. Britský chemický priemysel by mohol byť ťažko zasiahnutý opustením colnej únie EÚ, pričom osobitným problémom sú necolné prekážky obchodu. Britské chemické orgány sa obávali, že založenie samostatnej agentúry pre Veľkú Britániu môže trvať roky a so značnými nákladmi.¹⁴⁰ Aj po zavedení novej dohody o voľnom obchode by chemické spoločnosti mohli stále zaznamenať pokles vývozu až o 2,5 miliardy britských libier, zatiaľ

¹³⁷ The industries hit hardest by Brexit. WORLD FINANCE. [online]. 2016. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www.worldfinance.com/home/the-industries-hit-hardest-by-brexit>

¹³⁸ Ekonomická informácia o teritóriu. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ SR. [online]. 2020. [cit. 2021-05-03]. Dostupné na: <https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/Spojen%C3%A9+kr%C3%A1%C4%BEovstvo+-+ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2020>

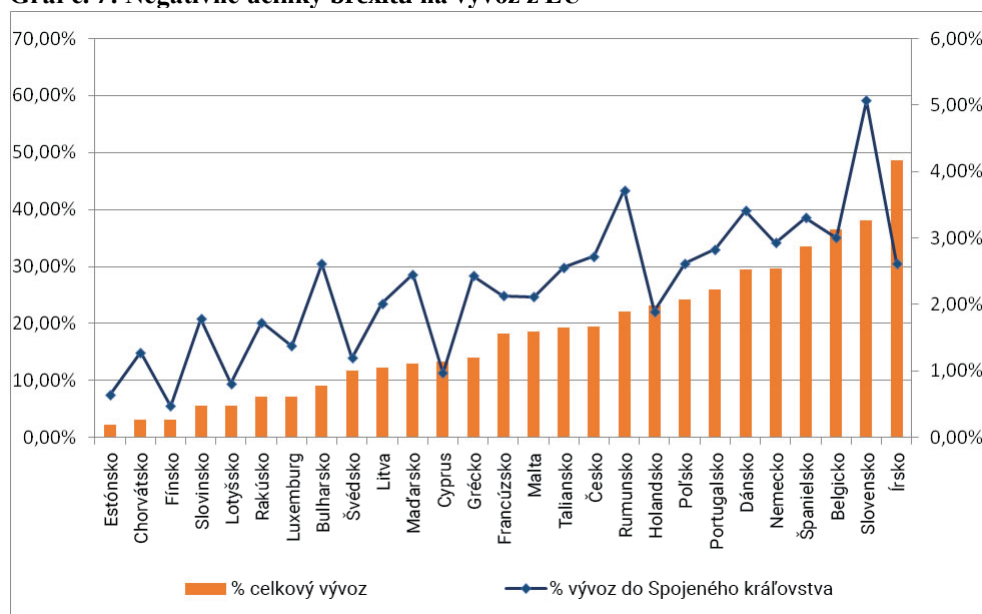
¹³⁹ Brexit study warns over chemical industry. BBC. [online]. 2018. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-43334860>

¹⁴⁰ Which sectors will struggle most post- Brexit and why? FINSMES. [online]. 2018. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www.finsmes.com/2018/11/which-sectors-will-struggle-most-post-brexit-and-why.html>

čo pri strojárenskom a automobilovom priemysle by došlo k poklesu o zhruba 1,1 miliardy britských libier.¹⁴¹

Čo sa týka dopadov na členské štáty EÚ, podľa ekonomických predikcií z roku 2020 mal tvrdý brexit postihnúť v jednotlivých krajinách rozličné odvetvia. Najsilnejšie mal zasiahnuť pracovný trh na Malte, v Írsku, Belgicku a na Slovensku, keďže tieto krajiny majú s Britániou intenzívnu výmenu tovarov a služieb. V Nemecku a Česku by napr. najviac utrpel automobilový priemysel, v Belgicku a Rakúsku maloobchod a veľkoobchod.¹⁴²

Graf č. 7: Negatívne účinky brexitu na vývoz z EÚ

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: ATENA¹⁴³

Kľúčová obava spočíva v skutočnosti, že EÚ je momentálne najväčším vývozným trhom pre Veľkú Britániu. Hlavný rozdiel tkvie v tom, že krajina bude zbavená možnosti zúčastňovať sa na stanovovaní pravidiel, ktoré sú regulované jednotným trhom EÚ. Všetky tieto odvetvia sa tak budú musieť spoliehať na udržanie pevných vzťahov s EÚ a jej členskými štátmi, aby si aj napriek výsledku referenda udržali stabilné obchodné dohody s európskymi krajinami.

Opačný názor však naznačuje, že brexit môže mať pre britskú ekonomiku určité pozitívne výsledky. Niektorí odborníci sa domnievajú, že odchod z EÚ pravdepodobne

¹⁴¹ Report suggests Brexit could hit UK chemicals industry hard. CHEMICAL INDUSTRY JOURNAL. [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: <https://www.chemicalindustryjournal.co.uk/report-suggests-brexit-hit-uk-chemicals-industry-hard>

¹⁴² Ako ovplyvní Brexit trh práce v Európskej únii? ATENA. [online]. 2020. [cit. 2021-05-03]. Dostupné na: <https://atena.sk/blog/ako-ovplyvni-brexit-trh-prace-v-europskej-unii/>

¹⁴³ Ako ovplyvní Brexit trh práce v Európskej únii? ATENA. [online]. 2020. [cit. 2021-05-03]. Dostupné na: <https://atena.sk/blog/ako-ovplyvni-brexit-trh-prace-v-europskej-unii/>

povzbudí miestnych výrobcov, aby sa zamerali na spoluprácu s krajinami ako Čína, Brazília a India. Inými slovami, Veľká Británia dostane príležitosť otvoriť nové exportné trhy.¹⁴⁴

Tabuľka č. 5: TOP 10 vývozných komodít Veľkej Británie za rok 2019 a 2020

	Komodita	2019 (mil. GBP)	2020 (mil. GBP)	Podiel na celkovom exporte
1.	Autá	31 078	21 493	7 %
2.	Mechanické generátory energie (stredné)	23 134	20 927	6,8 %
3.	Liečivá a farmaceutické výrobky	25 486	20 368	6,6 %
4.	Ropa	28 405	16 921	5,5 %
5.	Neželezné kovy	9 372	14 795	4,8 %
6.	Vzácne kovy	14 509	10 986	3,6 %
7.	Lietadlá	14 541	10 332	3,4 %
8.	Organické chemikálie	9 180	9 695	3,1 %
9.	Vedecké nástroje (kapitál)	9 833	8 677	2,8 %
10.	Rôzny elektrický tovar (medziprodukt)	9 084	8 079	2,6 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS¹⁴⁵

3.1.2 Voľný pohyb služieb

Sektor služieb sa stal nesmierne významným na globálnej, ale taktiež na európskej úrovni. Služby tvoria približne tri štvrtiny ekonomickej produkcie Veľkej Británie a asi 70 % hospodárskej činnosti EÚ.¹⁴⁶ Celkovo predstavuje vývoz služieb do EÚ 4,8 % z celkového HDP Spojeného kráľovstva.¹⁴⁷ Veľká Británia sa vo veľkej miere vníma ako ekonomika založená na službách, čo znamená, že služby (ako sú finančné, právne, výskumné a vývojové služby, nehnuteľnosti a pod.) tvoria podstatnú časť ekonomického výstupu a zamestnanosti.

Odchod z EÚ má významné dôsledky aj pre sektor finančných služieb, keďže tie sú najväčším britským exportným priemyslom. Význam finančných služieb poskytovaných zo

¹⁴⁴ GILES, Chris. What are the economic consequences of Brexit? FINANCIAL TIMES. [online]. 2016. [cit. 2021-04-13]. Dostupné na: <https://www.ft.com/content/70d0bfd8-d1b3-11e5-831d-09f7778e7377#axzz43SCoEl5K>

¹⁴⁵ SCOTT, Dean. UK trade: goods and services publication tables. OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS. [online]. 2021. [cit. 2021-05-03]. Dostupné na: <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/datasets/uktradegoodsandservicespublicationtables>

¹⁴⁶ BARRETT, Gavin. The elephant in the room? The free movement of services and Brexit. THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL AND EUROPEAN AFFAIRS. [online]. 2019. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: <https://www.iea.com/publication/the-elephant-in-the-room-the-free-movement-of-services-and-brexit/>

¹⁴⁷ BARRETT, Gavin Michael. Free movement of services and Brexit. UCD Working Papers in Law, Criminology & Socio-Legal Studies Research Paper. SSRN. [online]. 2019. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3349194

Spojeného kráľovstva pre európske hospodárstvo je veľký: celkovo viac ako štvrtinu celkového dopytu EÚ po finančných službách uspokojuje odvetvie finančných služieb Veľkej Británie.¹⁴⁸ Tento sektor zamestnáva viac ako 2 milióny ľudí a je tiež najväčším britským daňovým poplatníkom. Z prieskumu agentúry Reuters z roku 2017, ktorého sa zúčastnilo viac ako 100 finančných spoločností, vyplynulo, že následkom tvrdého brexitu by sa počet stratených pracovných miest pohyboval okolo čísla 10 000.¹⁴⁹

Obchodná dohoda dosiahnutá medzi Veľkou Britániou a EÚ sa vzťahuje iba na skromný počet ustanovení týkajúcich sa finančných služieb. Voľný pohyb služieb úzko súvisí aj s voľným pohybom osôb. Dohoda o obchode a spolupráci uzavretá medzi Veľkou Britániou a EÚ zaručuje, že spoločnosti z Veľkej Británie v rôznych odvetviach služieb môžu naďalej vstúpiť na trh EÚ, vrátane obchodných cestujúcich a poskytovateľov cezhraničných služieb alebo investorov, pričom sa s nimi nebude zaobchádzať menej priaznivo ako s podnikmi z EÚ alebo konkurenciou z tretích krajín. Zatiaľ čo dohoda stanovuje jasné očakávania týkajúce sa zaobchádzania a úrovne prístupu na domáci trh každej strany, v podnikaní ešte dôjde k určitým zmenám v dôsledku toho, že už nebude fungovať podľa nariadenia o Európskom hospodárskom priestore (EHP), ktoré sa týka cezhraničného obchodu so službami.¹⁵⁰

Obchod so službami sa výrazne líši dvoma hlavnými spôsobmi. Na jednej strane digitálne technológie znamenajú, že mnoho dnešných služieb je možné okamžite poskytnúť na celom svete prostredníctvom internetu- neexistujú tak žiadne fyzické hranice, ktoré by spomalili obchod. No prekážky v službách môžu byť častokrát zložitejšia ako tie pre tovar. Ten môže byť obmedzený tarifami, zatiaľ čo služby bývajú obmedzené skôr rôznymi netarifnými prekážkami, ako sú licenčné požiadavky a ďalšie predpisy. Kvôli vysoko diverzifikovanej povahe služieb je proces liberalizácie obchodu v sektore služieb menej úplný ako v prípade obchodu s tovarom. Najmä predpisy a rôzne národné odborné kvalifikácie môžu predstavovať značné netarifné prekážky obchodu so službami.¹⁵¹ Opustenie jednotného trhu znamená, že britské firmy poskytujúce finančné služby stratia

¹⁴⁸ BARRETT, Gavin. The elephant in the room? The free movement of services and Brexit. THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL AND EUROPEAN AFFAIRS. [online]. 2019. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: <https://www.iiea.com/publication/the-elephant-in-the-room-the-free-movement-of-services-and-brexit/>

¹⁴⁹ KAMAL, Ahmed. Bank of England believes Brexit could cost 75,000 finance jobs. BBC. [online]. 2017. [cit. 2018-04-018]. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/business-41803604>

¹⁵⁰ Guidance for UK businesses on rules for selling services. UK GOVERNMENT. [online]. 2021. [cit. 2021-04-18]. Dostupné na: <https://www.gov.uk/guidance/providing-services-to-any-country-in-the-eu-iceland-liechtenstein-norway-or-switzerland-after-eu-exit>

¹⁵¹ SOWELS, Nicholas. The Uncertain Consequences of Brexit for UK-Based Financial Services. OPEN EDITION JOURNALS. [online]. 2018. [cit. 2021-04-18]. Dostupné na: <https://journals.openedition.org/osb/2294>

svoje pasové práva t.j. schopnosť pôsobiť v celej EÚ na základe ich akreditácie v Británii.¹⁵² Strata týchto práv bude mať rôzne následky v rámci finančných služieb. To vedie k presunu určitých aktivít do EÚ a firiem, ktoré čelia výzvam spojeným s orientáciou v rôznych požiadavkách na prístup na trh v každom členskom štáte.¹⁵³ Panuje znepokojenie, že časom to môže viesť k veľkému presunu osôb a majetku z Veľkej Británie. No z prieskumu 500 vedúcich predstaviteľov svetových spoločností poskytujúcich finančné služby s obchodnými záujmami a/alebo prítomnosťou na britskom trhu v januári 2020 vyplýva, že iba 12 % respondentov plánuje znížiť svoju prítomnosť na britskom trhu.¹⁵⁴

Reakcia Veľkej Británie na toto dianie vedie k tomu, že celkom logicky vytvára spojenectvo inde. Po rozsiahlych predbežných rozhovoroch medzi Veľkou Britániou a Švajčiarskom oba štáty oznámili svoj úmysel prehĺbiť spoluprácu v oblasti finančných služieb. Ich plánom je vytvoriť dohodu o vzájomnom uznávaní, ktorá by umožnila zníženiu nákladov a zníženiu prekážok vstupu pre britské spoločnosti vstupujúce na švajčiarsky trh a naopak. Dohoda medzi Veľkou Britániou a Švajčiarskom, ktorá sa bude vzťahovať na široké spektrum odvetví, ako sú poisťovníctvo, bankovníctvo, správa aktív a kapitálové trhy, bude predmetom rokovaní v nasledujúcich mesiacoch.¹⁵⁵

Avšak aj Európska komisia označuje budúce rozhodnutia o rovnocennosti vo finančných službách s Veľkou Britániou, ako jedno z možných jednostranných opatrení, ktoré môže EÚ prijať v rámci širšieho súboru tzv. pilierov spolupráce s EÚ.¹⁵⁶ Dohoda o finančných službách znižujúca bariéry medzi EÚ a Britániou, by pre obe strany bola nepochybne obrovským prínosom. Tento krok by bezpochyby mohol Veľkej Británii pomôcť získať novú globálnu úlohu a vyrovnať niektoré straty spôsobené brexitom.

¹⁵² HALL, Sarah. What does the Brexit trade deal mean for financial services? UK IN A CHANGING EUROPE. [online]. 2020. [cit. 2021-04-18]. Dostupné na: <https://ukandeu.ac.uk/what-does-the-brexit-trade-deal-mean-for-financial-services/>

¹⁵³ SOWELS, Nicholas. The Uncertain Consequences of Brexit for UK-Based Financial Services. OPEN EDITION JOURNALS. [online]. 2018. [cit. 2021-04-18]. Dostupné na: <https://journals.openedition.org/osb/2294>

¹⁵⁴ GRAHAM, Sarah. Financial services firms's focus moves to future strategy, as initial phase of Brexit activity largely complete. EY. [online]. 2021. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: https://www.ey.com/en_uk/news/2021/01/financial-services-firms-focus-moves-to-future-strategy-as-initial-phase-of-brexit-activity-largely-complete

¹⁵⁵ HUERTAS, Michael- WAINWRIGHT, Michael. Changing times: Brexit's impact on the EU's financial services market. DENTONS. [online]. 2021. [cit. 2021-04-18]. Dostupné na: <https://www.dentons.com/en/insights/alerts/2021/march/3/brexit-impact-on-the-eus-financial-services-market>

¹⁵⁶ HALL, Sarah. What does the Brexit trade deal mean for financial services? UK IN A CHANGING EUROPE. [online]. 2020. [cit. 2021-04-18]. Dostupné na: <https://ukandeu.ac.uk/what-does-the-brexit-trade-deal-mean-for-financial-services/>

3.1.3 Voľný pohyb osôb

Brexit vytvára právne a logistické výzvy aj pre cestovanie a prepravu. Skončením prechodného obdobia sa skončil aj voľný pohyb osôb. Keďže ide o rozsiahlu problematiku, rozhodli sme sa v tejto oblasti zamerať pozornosť na voľný pohyb osôb, ktorý sa dotýka najmä občanov a študentov Veľkej Británie a EÚ.

Na to, aby mohli občania EÚ vo Veľkej Británii naďalej žiť, pracovať a udržať si prístup k zdravotnej starostlivosti a príspevkom sociálneho zabezpečenia, musia požiadať o nový imigračný status. Nový status usadenej osoby (tzv. Settled Status) sa udeľuje výhradne na základe pobytu, takže sa týka zamestnancov a študentov, ktorí sa už v krajine nachádzajú.¹⁵⁷ Podľa toho, koľko osoba v krajine žije, sa tento status rozdeľuje na dve kategórie:¹⁵⁸

- *Predbežný status usadenej osoby (Pre-Settled Status)*: tento status je možné získať, ak v čase podania žiadosti daná osoba žije vo Veľkej Británii menej ako päť rokov, alebo v prípade, že nedokáže poskytnúť dôkaz o svojom pobyte, ktorý je dlhší ako päť rokov. Na základe tohto statusu vzniká právo pracovať, prenajímať si bývanie a taktiež nárok využívať britský zdravotnícky systém, no zároveň sa nevylučuje obmedzený prístup k niektorým výhodám. Predbežný status usadenej osoby je platný len päť rokov a po jeho uplynutí je potrebné požiadať o status usadenej osoby.
- *Status usadenej osoby (Settled Status)*: tento status je považovaný za určitú formu povolenia na trvalý pobyt a je možné získať ho v prípade, ak daná osoba preukáže, že žije vo Veľkej Británii päť alebo viac rokov. Získaný status poskytuje okrem vyššie spomenutých práv, týkajúcich sa predbežného statusu, aj prístup k zdravotníctvu a ďalším formám sociálneho zabezpečenia (napr. rôzne dávky), ako aj prístup k vzdelávaniu za rovnakých podmienok ako majú britskí občania. Platí pritom, že obdobie počas ktorého občania európskych krajín žili v Británii, sa preukazuje potvrdeniami zo školy a nájomnými či pracovnými zmluvami.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Apply for Settled Status in the UK as an EU citizen. SETTLED. [online]. 2020. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://settled.org.uk/sk/applying-for-settled-status/>

¹⁵⁸ Apply for Settled Status in the UK as an EU citizen. SETTLED. [online]. 2020. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://settled.org.uk/sk/applying-for-settled-status/>

¹⁵⁹ Bez pasu to už nepôjde. Na čo myslieť, ak cestuje do Británie po brexite? FIRO- TOUR, IDEM. [online]. 2020. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://www.idem.sk/idem/clanok/bez-pasu-to-uz-nepojde-na-co-mysliet-ak-cestujete-do-britanie-po-brexite>

Pravidlá sa samozrejme zmenili aj pre britských občanov. Tí strácajú slobodu pracovať, študovať, žiť či začať s podnikaním v EÚ. Na dlhodobý pobyt v EÚ sa vzťahuje povinnosť mať víza.¹⁶⁰ Spôsobilosť britských občanov žiť, pracovať alebo študovať v členskom štáte EÚ, závisí od vnútroštátnych imigračných zákonov a vízových požiadaviek hostiteľskej krajiny. Avšak britskí občania ešte pred cestou do EÚ ako krátkodobí návštevníci nemusia žiadať o víza. Pravidlá pre krátkodobé návštevy vo väčšine členských štátov EÚ sú stanovené v Kódexe schengenských hraníc, ktorý umožňuje pobyt v schengenskom priestore až 90 dní v rámci 180-dňového obdobia.¹⁶¹

Dohoda o obchode a spolupráci medzi Veľkou Britániou a EÚ obsahuje určité záväzky týkajúce sa uľahčenia cestovania na určité konkrétne účely. Poskytuje opatrenia pre krátkodobých obchodných návštevníkov- obchodní návštevníci na účely usadenia sa, osoby presunuté v rámci spoločnosti, zmluvní dodávateľia služieb a nezávislých odborníkov. Avšak platia rôzne výnimky. Je potrebné dodržiavať národné imigračné predpisy, pravidlá týkajúce sa pracovných povolení a zamestnanecké predpisy príslušného členského štátu EÚ. Výsledkom je, že britskí obchodní cestujúci podliehajú rozdielnym regulačným režimom každého členského štátu. Na obchodných cestujúcich z EÚ sa rovnako vzťahujú vízové povinnosti stanovené imigračnými pravidlami Veľkej Británie.¹⁶²

Ďalšou veľkou skupinou, ktorej sa zmena pravidiel v rámci voľného pohybu osôb po brexite výrazne dotýka, sú študenti. Veľká Británia odmietla pokračovať v účasti na študentskom výmennom pobyte Erasmus. Pre študentov z členských štátov EÚ to znamená, že ak začínajú dlhodobé štúdium, musia požiadať o študentské víza pomocou nového imigračného bodového systému, ktorý je zhrnutý nasledovne:¹⁶³

- študent musí získať min. 70 bodov a to na základe rôznych potvrdení, akými sú napr.: znalosť angličtiny na požadovanej úrovni, potvrdenie o finančnej zábezpeke, preukázanie sa príslušnými akademickými kvalifikáciami potrebnými na štúdium a pod.

¹⁶⁰ EU- UK reach draft trade and cooperation agreement. EUROPEAN COMMISSION. [online]. 2020. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=9876>

¹⁶¹ JOZEPA, Ilze- GOWER, Melanie- FELLA, Stefano. After Brexit: visiting, working and living in the EU. UK PARLIAMENT. [online]. 2021. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9157/>

¹⁶² JOZEPA, Ilze- GOWER, Melanie- FELLA, Stefano. After Brexit: visiting, working and living in the EU. UK PARLIAMENT. [online]. 2021. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9157/>

¹⁶³ UK GOVERNMENT. The UK's points-based immigration system: An introduction for EU students. [online]. 2020. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/961679/HO_PBIS_Guidance_Students_Final_Web.pdf

- o tieto víza stačí zažiadať len raz za celú dobu štúdia
- cena víz je 348 libier (cca 400 eur)
- požiadať o víza je možné 6 mesiacov pred začatím štúdia
- ako súčasť žiadosti je nutné zaplatiť aj tzv. Immigration Health Surcharge, ktorý umožňuje prístup k národnej zdravotnej službe na rovnakom základe akým je trvalý pobyt vo Veľkej Británii, pričom cena pre študentov je 470 libier (cca 544 eur).

Aj keď v súčasnosti ovplyvňuje mobilitu študentov celosvetová pandémia, staršie údaje vykazujú, že asi polovica vysokoškolských študentov vo Veľkej Británii, ktorí študovali v zahraničí, tak urobili prostredníctvom programu Erasmus. Len v roku 2017 sa Erasmus zúčastnilo 16 561 britských študentov, zatiaľ čo do Veľkej Británie vďaka nemu prišlo 31 727 študentov EÚ.¹⁶⁴

Britská vláda informovala, že na študijné pobyty vo svete bude fungovať obdobný program s názvom Turingov program, ktorý má byť spustený na jeseň roku 2021. Tento program získa financovanie vo výške 100 miliónov britských libier a umožní až 35 000 britským študentom pracovať alebo študovať po celom svete. Študenti z iných krajín síce budú môcť študovať vo Veľkej Británii, no nedostanú financovanie v rámci novej Turingovej schémy.¹⁶⁵

Vystúpenie z programu Erasmus kritizuje hneď niekoľko zastupiteľov britského školstva, ako napr. Národná únia študentov. Jej argumenty sa opierajú o tvrdenie, že tento krok poškodí potenciál mnohých študentov študovať v zahraničí a to najmä dopadmi z finančného hľadiska, ako je zdvojnásobenie školného a zrušenie pôžičkového systému.¹⁶⁶ Keďže Británia má jedno z najkvalitnejších školských systémov na svete a globálne uznávané inštitúcie, no zároveň britské univerzity patria k tým najdrahším v rámci EÚ. Prieskum uskutočnený v júni 2020 prišiel s výsledkami, že na základe nových podmienok môže Británia prísť až o 120 000 študentov, čo predstavuje celkovú stratu 25 % medzinárodných študentov a študentiek.¹⁶⁷

¹⁶⁴ REUBEN, Anthony- KOVACEVIC, Tamara. Turing scheme: What is the Erasmus replacement? BBC. [online]. 2021. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/education-47293927>

¹⁶⁵ Brexit: Can I live and work in the EU, or study on the Erasmus scheme? BBC. [online]. 2021. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/explainers-55129355>

¹⁶⁶ REUBEN, Anthony- KOVACEVIC, Tamara. Turing scheme: What is the Erasmus replacement? BBC. [online]. 2021. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/education-47293927>

¹⁶⁷ UNIMAK. Takto bude vyzeráť štúdium v post- Brexitej Veľkej Británii. DENNÍK N. [online]. 2021. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://dennikn.sk/blog/2249169/takto-bude-vyzerat-studium-v-post-brexitej-velkej-britanii/>

Tabuľka č. 6: Porovnanie Turingovej schémy a programu Erasmus+

TURINGOVA SCHÉMA	ERASMUS+
Globálny program s každou krajinou sveta, oprávnenou na partnerstvo so vzdelávacím systémom vo Veľkej Británii	Zamerané na EÚ
Zamerané na všetkých študentov, najmä na znevýhodnených	Najprivilegovanejší študenti mali 1,7- násobnú vyššiu pravdepodobnosť, že zo štúdia v zahraničí budú benefitovať (na rozdiel od znevýhodnených študentov)
Očakáva sa, že hostiteľské univerzity odpustia školné	Bezplatné školné
Financovanie cestovných nákladov (ako aj víz, pasov a súvisiaceho cestovného poistenia) pre znevýhodnených vysokoškolských študentov kdekoľvek na svete	Cestovná podpora len pre vysokoškolských účastníkov, ktorí vycestovali do partnerských krajín- asi 3 % účastníkov z Veľkej Británie
Maximálny grant 490 libier (573 eur)	Maximálny grant 463 libier (540 eur) na životné náklady, vrátane znevýhodneného príplatku

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: UK Government¹⁶⁸

3.2 Dopady brexitu a svetovej pandémie na Veľkú Britániu

Je to už viac ako rok, čo svet ochromila pandémia ochorenia COVID-19. Krajiny sa musia okrem zdravotnej krízy vysporiadať aj s vážnymi ekonomickými následkami. Spolu s brexitom tak predstavujú hneď dvojitú výzvu, ktorej Veľká Británia spolu s EÚ musia čeliť, keďže práve tieto dva šoky najviac zasiahli rôzne odvetvia hospodárstva.

Pandémia a neistota okolo výsledku obchodných dohôd pri odchode z EÚ boli v poslednom roku dôležitými faktormi veľkého pohybu obchodných tokov. Neistota spojená s koncom prechodného obdobia po veľkú časť minulého roka dala do popredia otázku týkajúce sa narušenia obchodu, hromadenia zásob podnikov a dopadov globálneho dodávateľského reťazca. Kombinované účinky rôznych vnútroštátnych a medzinárodných obmedzení kvôli pandémií a narušenie hraníc, prispievali k nestabilnej povahe nedávneho obchodu vo Veľkej Británii a vo svete.¹⁶⁹ Na rozdiel od pandémie, brexit sa všeobecne považuje za permanentný šok, ktorý predražuje obchod medzi Veľkou Britániou a EÚ. A to aj napriek nulovým clám na väčšinu tovarov, najmä z dôvodu zvýšenia byrokracie a čoraz

¹⁶⁸ What you need to know about the Turing Scheme. UK GOVERNMENT. [online]. 2021. [cit. 2021-04-25]. Dostupné na: <https://dfemedia.blog.gov.uk/2021/03/09/what-you-need-to-know-about-the-turing-scheme/>

¹⁶⁹ HUGHES, MATT. Impact of the coronavirus and EU exit on the collection and implication of UK trade statistics. OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS. [online]. 2021. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/articles/impactofthecoronavirusandtheexitonthecollectionandcompilationofuktradestatistics/2021-03-08>

zložitejšieho a nákladnejšieho obchodu so službami. Niektoré štúdie predpovedajú, že dlhodobé ekonomické náklady pre britskú ekonomiku budú dvakrát až trikrát vyššie ako v prípade pandémie.¹⁷⁰

Ako sa blížil koniec roka 2020, podniky museli venovať svoj čas a zdroje hľadaniu spôsobov, ako prežiť aj napriek začínajúcej pandémie. Tým pádom im zostávalo menej času na prípravu a prispôbenie sa novým podmienkam, ktoré sa týkali vystúpenia Británie z EÚ. Značná časť podnikov bola finančne oslabená a sústredila sa najmä na prekonanie krátkodobého narušenia, než na dlhodobé následky brexitu.¹⁷¹ Podnikateľská pripravenosť na brexit vzbudzuje obavy. Výskum OECD z júna 2020 uvádza, že až 61 % britských podnikateľov nevykonalo žiadne opatrenia na opustenie jednotného trhu. Podobne IFS cituje prieskum Inštitútu pre riaditeľov, ktorý naznačuje, že iba štvrtina podnikov bola úplne pripravená a 45 % bolo plne zameraných na pandémiu a prípravu na brexit plánovalo riešiť, až keď sa vyjasnia budúce vzťahy s EÚ.¹⁷²

Pandémia a brexit majú nespočetné množstvo následkov, ktoré sa významne líšia podľa sektorov. Existuje relatívne málo takých, od ktorých sa očakáva, že sa vyhnú veľkým dopadom jednému z týchto faktorov. Sektory, ktoré sú najviac vystavené brexitu sú spravidla menej vystavené ekonomickým dopadom koronavírusu. Oba šoky majú také široké pokrytie, pretože sú výrazne rozdielne. Brexit ovplyvňuje priemyselné odvetvia, ktoré sa spoliehajú na cezhraničný obchod, zatiaľ čo koronavírus je najškodlivejší pre odvetvia, ktoré poskytujú osobné služby, ktoré majú tendenciu byť oveľa menej závislé od takéhoto obchodu. Odhadom až 69 % britskej ekonomiky je negatívne ovplyvnených buď brexitom alebo pandemiou.¹⁷³

Negatívne ovplyvnené odvetvia koronavírusom sú najmä domáce služby, ako je gastronómia, ubytovanie, umenie a turizmus (rekreácia). Podľa Svetovej organizácie turizmu (UNWTO) patrí Veľká Británia medzi desať najnavštevovanejších krajín sveta a päť najlepšie zarábajúcich krajín z turizmu. Toto odvetvie vytvára približne 2,6 milióna

¹⁷⁰ KOECKLIN, Manuel Tong. How are Covid-19 and Brexit affecting the products that UK firms trade? ECONOMICS OBSERVATORY. [online]. 2021. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.economicsobservatory.com/how-are-covid-19-and-brexit-affecting-the-products-that-uk-firms-trade>

¹⁷¹ TETLOW, Gemma POPE, Thomas. Brexit and coronavirus: Economic impacts and policy response. INSTITUTE FOR GOVERNMENT. [online]. 2020. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/brexit-coronavirus-economic-impact.pdf>

¹⁷² Impact of Covid- 19 and Brexit for the UK economy. TRADES UNION CONGRESS. [online]. 2020. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.tuc.org.uk/research-analysis/reports/impact-covid-19-and-brexit-uk-economy>

¹⁷³ TETLOW, Gemma POPE, Thomas. Brexit and coronavirus: Economic impacts and policy response. INSTITUTE FOR GOVERNMENT. [online]. 2020. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/brexit-coronavirus-economic-impact.pdf>

pracovných miest a v roku 2019 prinieslo Británii do rozpočtu 28,45 miliárd libier.¹⁷⁴ Kým zostávajú v platnosti určité pandemické opatrenia, tieto odvetvia nemôžu naplno fungovať. Naproti tomu domáce služby, gastronómia a umenie však nie sú závislé od cezhraničného obchodu a preto sú brexitom relatívne nedotknuté.

Opačným príkladom je chemický priemysel, ktorý z pandémie profitoval, no z dlhodobého hľadiska ho výrazne zasiahne brexit. Najmä z dôvodu narušenia hraníc a tiež kvôli ďalšej regulačnej záťaži spojenej s preukazovaním, že výrobky zodpovedajú normám EÚ.¹⁷⁵

Odhaduje sa, že menej ako tretiny britskej ekonomiky sa negatívne nedotkne ani jeden z faktorov. Hlavným mimovládny sektorom v tejto skupine sú IT a mediálne služby, ktoré sa príliš nespoliehajú na cezhraničný obchod (a teda nie sú ovplyvnené brexitom) a taktiež sa nespoliehajú ani na priame interakcie a tak ich relatívne nezasiahla ani pandémia. Sektory, ktoré sú ťažko ovplyvnené pandemiou a súčasne aj brexitom predstavujú iba 3 % celkového HDP Veľkej Británie.¹⁷⁶

Veľkou obavou sú potenciálne pretrvávajúce negatívne účinky straty zamestnania v čase recesie na príjmy ľudí a istotu zamestnania. Kríza spôsobila výrazné narušenie pracovných miest ľudí a jej účinky boli nerovnaké v rôznych druhoch pracovných miest, s prudkým poklesom dopytu po pracovnej sile v mnohých odvetviach a nedostatkom pracovných síl v iných odvetviach.¹⁷⁷ Medzi pracovné ponuky, ktoré počas procesu brexitu a pandémie zaznamenali najhorší pokles patria oblasti gastroonómie, predaja a automobilového priemyslu.¹⁷⁸

Ukončením prechodného obdobia sa taktiež skončil voľný pohyb osôb, čo v praxi znamená, že je ťažšie prijímať pracovníkov z EÚ. To bude mať osobitný dopad na určité nízko kvalifikované odvetvia. Pandémia však úplne zmenila trh práce, nezamestnanosť sa v

¹⁷⁴ Ekonomická informácia o teritóriu. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ SR. [online]. 2020. [cit. 2021-05-03]. Dostupné na: <https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/Spojen%C3%A9+kr%C3%A1%C4%BEovstvo+-+ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2020>

¹⁷⁵ TETLOW, Gemma- POPE, Thomas. Brexit and coronavirus: Economic impacts and policy response. INSTITUTE FOR GOVERNMENT. [online]. 2020. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/brexit-coronavirus-economic-impact.pdf>

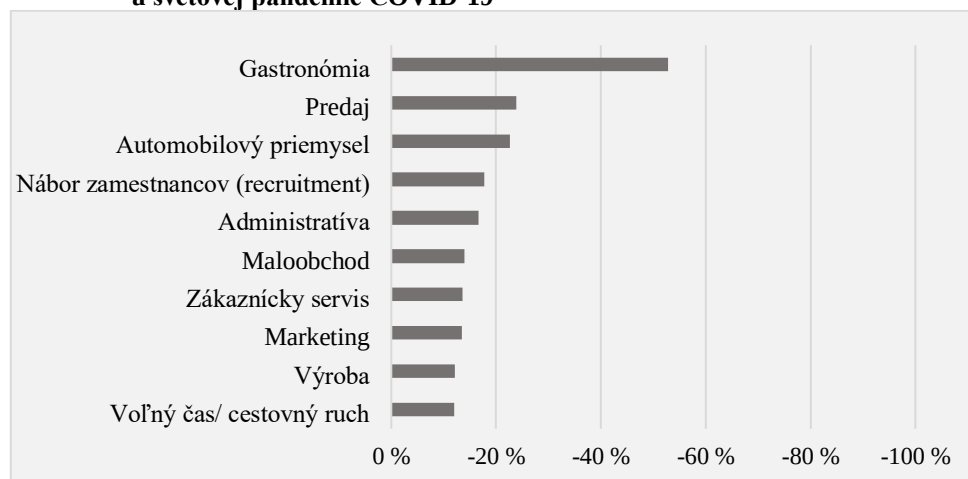
¹⁷⁶ TETLOW, Gemma- POPE, Thomas. Brexit and coronavirus: Economic impacts and policy response. INSTITUTE FOR GOVERNMENT. [online]. 2020. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/brexit-coronavirus-economic-impact.pdf>

¹⁷⁷ AITKEN, Andrew. What are the effects of coronavirus on the UK and US labour markets? ECONOMICS OBSERVATORY. [online]. 2020. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.economicsobservatory.com/what-are-effects-coronavirus-uk-and-us-labour-markets>

¹⁷⁸ MCQUAID, Darius. What industries were hit worst by both Brexit and Covid-19? HRREVIEW. [online]. 2020. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.hrreview.co.uk/hr-news/supplier-news/what-industries-were-hit-worst-by-both-brexit-and-covid-19/125367>

posledných mesiacoch výrazne zvýšila, zatiaľ čo sa tesne pred koncom prechodného obdobia blížila k rekordnému minimu.¹⁷⁹ Údaje z úradu pre národnú štatistiku (ONS) ukazujú, že medzi decembrom 2020 a februárom 2021 bola miera nezamestnanosti vo Veľkej Británii na úrovni 4,9 % , čo predstavovalo 1,67 milióna nezamestnaných ľudí.¹⁸⁰

Graf č. 8: TOP 10 sektorov, ktoré zaznamenali najväčší pokles pracovných ponúk v dôsledku brexitu a svetovej pandémie COVID-19

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: HRREVIEW¹⁸¹

Súčasný ekonomický dopad pandémie a jej sprievodné obmedzenia obchodu vo Veľkej Británii a EÚ pravdepodobne prevažujú nad okamžitým dopadom brexitu. Preto môže byť ťažké určiť celý rozsah vplyvov brexitu na rôzne sektory britskej ekonomiky. Rozsah krátkodobého narušenia bude závisieť od niekoľkých faktorov. Patrí sem napríklad to, ako sú podniky pripravené na kontroly, ako efektívne vláda zvláda pomoc nepripraveným obchodníkom, či akékoľvek ďalšie opatrenia, ktoré by mohla vláda EÚ a Veľkej Británie zaviesť na zmiernenie kontrol. Dopad na sektory služieb je však obzvlášť ťažké predvídať, pretože závisí od jednostranných rozhodnutí, ktoré môže prijať EÚ alebo jednotlivé členské štáty na doplnenie formálnej obchodnej dohody.

Ďalej môžu niektoré konkrétne odvetvia alebo oblasti krajiny zaznamenať ďalšie dlhodobé účinky pandémie. Kríza COVID-19 a jej dopady budú mať tiež výrazné

¹⁷⁹ JACKSON, Robert. Britain after Brexit. BRIEFINGS AFTER FOR BRITAIN. [online]. 2021. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.briefingsforbritain.co.uk/britain-after-brexit/>

¹⁸⁰ SHARMA, Monica. UK unemployment rate falls to 4.9 per cent. HRREVIEW. [online]. 2021. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: https://www.hrreview.co.uk/hr-news/uk-unemployment-rate-falls-to-4-9-per-cent/134685?fbclid=IwAR0vJ73_evOsXtO060EJaCuI_i0_W4dHnk-l88m8kMbC0TA6_JBgDmOZzdo

¹⁸¹ MCQUAID, Darius. What industries were hit worst by both Brexit and Covid-19? HRREVIEW. [online]. 2020. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.hrreview.co.uk/hr-news/supplier-news/what-industries-were-hit-worst-by-both-brexit-and-covid-19/125367>

štrukturálne účinky na britskú ekonomiku a trh práce.¹⁸² Pretože kríza naďalej urýchlíuje súčasné trendy, ako napríklad prechod k väčšiemu množstvu nákupov online, a zároveň zaznamenáva rast novších trendov, ako je práca z domu (homeoffice) a menej služobných ciest. Správanie a preferencie spotrebiteľov sa tak môžu natrvalo zmeniť.¹⁸³

¹⁸² TETLOW, Gemma- POPE, Thomas. Brexit and coronavirus: Economic impacts and policy response. INSTITUTE FOR GOVERNMENT. [online]. 2020. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/brexit-coronavirus-economic-impact.pdf>

¹⁸³ Impact of Covid- 19 and Brexit for the UK economy. TRADES UNION CONGRESS. [online]. 2020. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.tuc.org.uk/research-analysis/reports/impact-covid-19-and-brexit-uk-economy>

Záver

Vzťah Veľkej Británie s Európou nikdy nebol jednoduchý. Krajine trvalo roky, kým sa pripojila k vtedajšiemu Európskemu spoločenstvu a dokonca aj vtedy, keď sa o ňom hlasovalo hneď po dvojročnom členstve, ho mnohí neochotne alebo z určitých ekonomických dôvodov podporili. Británia sa cítila čoraz menej súčasťou tohto integračného zoskupenia a čím ďalej, tým viac pociťovala potrebu ho opustiť a ísť vlastnou cestou. Avšak väzby, ktoré sa budovali desaťročia, nie je možné pretrhnúť len tak. Veľká Británia je stále európskym národom a tak je nevyhnutné, aby sa obe strany neprestali koncentrovať na problémy, na ktorých je potrebné spolupracovať. V niektorých z týchto otázok to bude chcieť ísť vlastnou cestou, v iných nie. Aj keď sa Británia a EÚ dohodli na niektorých rovnakých pravidlách, v budúcnosti už nemusia byť totožné. Predpokladá sa, že aj napriek spoločnej dohode čaká Britániu a EÚ ešte mnoho ďalších rokov rokovaní o rôznych aspektoch ich vzťahov. Ak jedna zo strán urobí výnimku zo zmien, môže to viesť k sporu, ktorý by v budúcnosti mohol znamenať tarify na niektoré tovary a podobné následky. Aj napriek tomu, že dosiahnutá obchodná dohoda zmiernuje negatívne dopady rozhodnutia Británie vystúpiť z jednotného trhu EÚ, tento odchod po sebe zanecháva značné ekonomické škody. Očakáva sa, že bude trvať roky, kým britské trhy prekonajú nepriaznivé ekonomické dopady brexitu. Spolu s koronakrízou tak budú kľúčovými faktormi ovplyvňujúcimi vývoj britskej ekonomiky.

Za jednu z hrozieb možno považovať aj oslabenie Európskeho projektu. Brexit môže podnietiť na odchod ostatných váhavých členov, najmä ak sa bude Veľkej Británii bez EÚ dariť. Najbezprostrednejším dôsledkom môže byť aj rozpad celého Spojeného kráľovstva. Aj Írsko bude čeliť dileme- je pevne oddaný EÚ, no ekonomicky prepojený s Veľkou Britániou.

Ak sa však pozrieme na dopady tohto rozchodu z inej perspektívy, brexit môže priniesť začiatok novej éry medzinárodných vzťahov a posilnenú Európu. Aj keď Veľká Británia opustila EÚ, stále existuje veľký potenciál pre budúcu spoluprácu a to nielen v obchodných vzťahoch, ale aj v oblastiach ako veda, vzdelávanie, kultúra, zahraničná a bezpečnostná politika. Kľúčový bod, ktorý je potrebné sledovať, sa pravdepodobne týka rozsahu, v akom bude Veľká Británia schopná profitovať zo svojho odchodu z EÚ. Celkový výsledok môže byť ten, že brexit bude mať viac porazených, ako víťazov. Na záver sa ešte naskytá otázka či potrebuje Veľká Británia Európsku úniu viac alebo je to naopak.

Zoznam použitej literatúry

Literatúra:

BEREND, T. Ivan. *The history of european integration: A new perspective*. New York: Routledge, 2016. 284 s. ISBN 978-1-315-62290-3.

BOOKER, Christopher a Richard NORTH. *Skryté dějiny evropské integrace od roku 1918 do současnosti*. Brno: Barrister & Principal, 2006. 623 s. ISBN 80-736-4026-0.

FIALA, Petr- PITROVÁ, Markéta. *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie, 2003, 744 s. ISBN 978-80-7325-180-2.

GOWLAND, David- TURNER, Arthur- WRIGHT, Alex. *Britain and European integration since 1945: On the sidelines*. Londýn: Routledge, 2009, 312 s. ISBN 9780203299906.

HOLMES, Martin. *European integration: scope and limits*. New York: Palgrave, 2001. 242 s. ISBN 978-0-230-510075-3.

KALESNÁ, Katarína- HRUŠKOVIČ, Ivan- ĎURIŠ, Michal. *Európske právo*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2011, 246 s. ISBN 978-80-7160-326-9.

KANIOK, Petr, FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ, ed. *Rozšiřování ES/EU*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 193 s. ISBN 80-210-2645-6.

KOVÁŘ, Martin- HORČIČKA, Václav. *Dějiny evropské integrace I*. Praha: Triton, 2005. 151 s. ISBN 80-7254-731-3.

KRESÁK, Peter a kol. *Občan a demokracia*. Bratislava: Nadácia občan a demokracia, MRG-S, 1997. 316 s. ISBN 80-967169-7-2.

LACINA, Lubor a kol. *Učebnice evropské integrace*. 3. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 472 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

LISÝ, Ján et al. *Ekonomía*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer, 2016. 621 s. ISBN 978-80-7552-275-7.

LUDLOW, N. Piers. *Dealing with Britain: The six and the first UK Application to the ECC*. Cambridge university press, 1997. 300 s. ISBN 0-521-59536-3.

MACSHANE, Denis. *How Britain left Europe. 3rd edition*. London: I.B.Tauris & Co., 2016. 272 s. ISBN 978-0-85773-906-3.

MAREK, Jaromír. *Drama zvané Brexit*. Praha: Radioservis, a.s., vydavatelství Českého rozhlasu, 2019. 240 s. ISBN 978-80-88286-10-3.

TROITIÑO, David Ramiro et al. *Brexit: History, reasoning and perspectives*. Springer, 2018. 283 s. ISBN 978-3-319-73414-9.

WINTR, Jan- ANTOŠ, Marek. *Brexit v zrcadle ústavného práva*. Praha: Leges, 2019. 106 s. ISBN 978-80-7502-371-1.

Právne predpisy

Konsolidované znenie Zmluvy o Európskej únii dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0011.02/DOC_1&format=PDF

Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0021.01/DOC_3&format=PDF

Lisabonská zmluva. EUR-LEX. [online]. 2017. [cit. 2021-03-20]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aai0033>

Elektronické zdroje

AITKEN, Andrew. What are the effects of coronavirus on the UK and US labour markets? ECONOMICS OBSERVATORY. [online]. 2020. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.economicsobservatory.com/what-are-effects-coronavirus-uk-and-us-labour-markets>

Ako ovplyvní Brexit trh práce v Európskej únii? ATENA. [online]. 2020. [cit. 2021-05-03]. Dostupné na: <https://atena.sk/blog/ako-ovplyvni-brexit-trh-prace-v-europskej-unii/>

AMADEO, Kimberly. What was Brexit, and how did it impact the UK, EU and the US? THE BALANCE. [online]. 2021. [cit. 2021-03-28]. Dostupné na: <https://www.thebalance.com/brexit-consequences-4062999>

Apply for Settled Status in the UK as an EU citizen. SETTLED. [online]. 2020. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://settled.org.uk/sk/applying-for-settled-status/>

ARMSTRONG, Martin. UK: A Divided Nation. STATISTA. [online]. 2016. [cit. 2021-03-12]. Dostupné na: <https://www.statista.com/chart/5100/uk-chooses-brexit/>

BARRETT, Gavin Michael. Free movement of services and Brexit. UCD Working Papers in Law, Criminology & Socio-Legal Studies Research Paper. SSRN. [online]. 2019. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3349194

BARRETT, Gavin. The elephant in the room? The free movement of services and Brexit. THE INSTITUTE OF INTERNATIONAL AND EUROPEAN AFFAIRS. [online]. 2019. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: <https://www.iiea.com/publication/the-elephant-in-the-room-the-free-movement-of-services-and-brexit/>

Bez pasu to už nepôjde. Na čo myslieť, ak cestuje do Británie po brexite? FIRO- TOUR, IDEM. [online]. 2020. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://www.idem.sk/idem/clanok/bez-pasu-to-uz-nepojde-na-co-mysliet-ak-cestujete-do-britanie-po-brexite>

BOCK, Pauline. E.U. referendum: After the „Brexit“ vote. THE NEW YORK TIMES. [online]. 2016. [cit. 2021-03-07]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/live/eu-referendum/1975-referendum/>

Brexit study warns over chemical industry. BBC. [online]. 2018. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-43334860>

Brexit: Can I live and work in the EU, or study on the Erasmus scheme? BBC. [online]. 2021. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/explainers-55129355>

Brexit: What are the options? BBC. [online]. 2017. [cit. 2021-03-28]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-37507129>

Brexit: What are the pros and cons of leaving the EU? THE WEEK UK. [online]. 2020. [cit. 2021-03-27]. Dostupné na: <https://www.theweek.co.uk/brexit-0>

BRITTON, Shawn- GOUBERGEN, Jill Van. Voting Leave: What were the underlying factors behind the Brexit vote? KBC ECONOMICS. [online]. 2019. [cit. 2021-03-27]. Dostupné na: <https://www.kbc.com/en/economics/publications/voting-leave:-what-were-the-underlying-factors-behind-the-brexit-vote.html#3>

Covid vaccine: How many people in the UK have been vaccinated so far? BBC. [online]. 2021. [cit. 2021-04-07]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/health-55274833>

DHINGRA, Swati et al. The consequences of Brexit for UK trade and living standards. THE LONDON SCHOOL OF ECONOMICS AND POLITICAL SCIENCE. [online]. 2017. [cit. 2021-04-11]. Dostupné na: <https://cep.lse.ac.uk/pubs/download/brexit02.pdf>

Ekonomická informácia o teritóriu. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKYCH ZÁLEŽITOSTÍ SR. [online]. 2020. [cit. 2021-05-03]. Dostupné na: <https://www.mzv.sk/documents/10182/620840/Spojen%C3%A9+kr%C3%A1%C4%BEovstvo+-+ekonomick%C3%A9+inform%C3%A1cie+o+terit%C3%B3riu+2020>

EU- UK reach draft trade and cooperation agreement. EUROPEAN COMMISSION. [online]. 2020. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=9876>

GALLARDO, Cristina. Tony Blair: UK's fast vaccine rollout is no Brexit dividend. POLITICO. [online]. 2021. [cit. 2021-04-09]. Dostupné na: <https://www.politico.eu/article/uk-coronavirus-vaccine-rollout-brexit-europe-tony-blair/>

GILES, Chris. What are the economic consequences of Brexit? FINANCIAL TIMES. [online]. 2016. [cit. 2021-04-13]. Dostupné na: <https://www.ft.com/content/70d0bfd8-d1b3-11e5-831d-09f7778e7377#axzz43SCoEl5K>

GOLDSMITH, Paul- FARRELL, Jason. How president de Gaulle's second veto of Britain's EC application fifty years ago led directly to the Leave vote in 2016. UK IN A CHANGING EUROPE. [online]. 2017. [cit. 2021-02-28]. Dostupné na: <https://ukandeu.ac.uk/how-president-de-gaulles-second-veto-of-britains-ec-application-fifty-years-ago-led-directly-to-the-leave-vote-in-2016/>

GORDON, Sarah. Brexit to hit 5 sectors hardest, research shows. FINANCIAL TIMES. [online]. 2018. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www.ft.com/content/435d4698-2391-11e8-ae48-60d3531b7d11>

GRAHAM, Sarah. Financial services firms's focus moves to future strategy, as initial phase of Brexit activity largely complete. EY. [online]. 2021. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: https://www.ey.com/en_uk/news/2021/01/financial-services-firms-focus-moves-to-future-strategy-as-initial-phase-of-brex-it-activity-largely-complete

GRAY, Andrew. Article 50 author Lord Kerr: I didn't have UK in mind. POLITICO. [online]. 2017. [cit. 2021-03-21]. Dostupné na: <https://www.politico.eu/article/brexit-article-50-lord-kerr-john-kerr/>

Guidance for UK businesses on rules for selling services. UK GOVERNMENT. [online]. 2021. [cit. 2021-04-18]. Dostupné na: <https://www.gov.uk/guidance/providing-services-to-any-country-in-the-eu-iceland-liechtenstein-norway-or-switzerland-after-eu-exit>

GYSEGOM, Wim at al. Brexit: the bigger picture- rethinking supply chains in a time of uncertainty. MCKINSEY & COMPANY. [online]. 2019. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/europe/brexit-the-bigger-picture-rethinking-supply-chains-in-a-time-of-uncertainty#>

HALL, Sarah. What does the Brexit trade deal mean for financial services? UK IN A CHANGING EUROPE. [online]. 2020. [cit. 2021-04-18]. Dostupné na: <https://ukandeu.ac.uk/what-does-the-brexit-trade-deal-mean-for-financial-services/>

HALL, Sarah. What does the Brexit trade deal mean for financial services? UK IN A CHANGING EUROPE. [online]. 2020. [cit. 2021-04-18]. Dostupné na: <https://ukandeu.ac.uk/what-does-the-brexit-trade-deal-mean-for-financial-services/>

História Európskej únie. Europa.eu [online]. 2020 [cit. 2020-12-27]. Dostupné na: https://europa.eu/european-union/about-eu/history_sk

How Britain can benefit from Brexit. THE ECONOMIST. [online]. 2021. [cit. 2021-04-07]. Dostupné na: <https://www.economist.com/leaders/2021/03/13/how-britain-can-benefit-from-brexit>

HUERTAS, Michael- WAINWRIGHT, Michael. Changing times: Brexit's impact on the EU's financial services market. DENTONS. [online]. 2021. [cit. 2021-04-18]. Dostupné na: <https://www.dentons.com/en/insights/alerts/2021/march/3/brexit-impact-on-the-eus-financial-services-market>

HUGHES, MATT. Impact of the coronavirus and EU exit on the collection and implication of UK trade statistics. OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS. [online]. 2021. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/articles/impactofthecoronavirusandeuexitonthecollectionandcompilationofuktradeandstatistics/2021-03-08>

CHAN, Sewell. E.U. Referendum: After the Brexit vote. THE NEW YORK TIMES. [online]. 2016. [cit. 2020-12-22]. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/live/eu-referendum/the-final-tally-51-9-for-leave-48-1-for-remain/>

Impact of Covid- 19 and Brexit for the UK economy. TRADES UNION CONGRESS. [online]. 2020. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.tuc.org.uk/research-analysis/reports/impact-covid-19-and-brexit-uk-economy>

International treaty: Summary explainer. UK GOVERNMENT. [online]. 2021. [cit. 2021-04-10]. Dostupné na: <https://www.gov.uk/government/publications/agreements-reached-between-the-united-kingdom-of-great-britain-and-northern-ireland-and-the-european-union/summary-explainer>

IPSOS MORI. [online]. 2021. [cit. 2021-04-09]. Dostupné na: <https://www.ipsos.com/ipsos-mori/en-uk/two-thirds-britons-believe-uk-has-handled-covid-19-vaccination-process-better-eu-countries>

IYENGAR, Rishi. These 3 facts explain why the U.K. held the Brexit referendum. TIME. [online]. 2016. [cit. 2021-03-20]. Dostupné na: <https://time.com/4381184/uk-brexit-european-union-referendum-cameron/>

JACKSON, Robert. Britain after Brexit. BRIEFINGS AFTER FOR BRITAIN. [online]. 2021. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.briefingsforbritain.co.uk/britain-after-brexit/>

JOZEPA, Ilze- GOWER, Melanie- FELLA, Stefano. After Brexit: visiting, working and living in the EU. UK PARLIAMENT. [online]. 2021. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9157/>

KAMAL, Ahmed. Bank of England believes Brexit could cost 75,000 finance jobs. BBC. [online]. 2017. [cit. 2018-04-018]. Dostupné na: <http://www.bbc.com/news/business-41803604>

KENTISH, Benjamin. INDEPENDENT. [online]. 2017. [cit. 2021-03-21]. Dostupné na: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/article-50-design-dictators-not-uk-eu-european-lisbon-treaty-author-lord-kerr-a7655891.html>

KIRKEGAARD, Jacob Funk. How the EU- UK Brexit deal affects Britons. PETERSON INSTITUTE FOR INTERNATIONAL ECONOMICS. [online]. 2020. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: <https://www.piie.com/research/piie-charts/how-eu-uk-brexit-deal-affects-britons>

KOECKLIN, Manuel Tong. How are Covid-19 and Brexit affecting the products that UK firms trade? ECONOMICS OBSERVATORY. [online]. 2021. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.economicsobservatory.com/how-are-covid-19-and-brexit-affecting-the-products-that-uk-firms-trade>

KOREŇ, Marián. Dôsledky trvdého brexitu pocíti aj Slovensko, vláda chystá opatrenia. EURACTIV. [online]. 2018. [cit. 2021-03-28]. Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/brexit-referendum/news/dosledky-tvrdeho-brexitu-pociti-aj-slovensko-vlada-chysta-opatrenia/>

LAIRD, Kieran. Brexit- introduction to the Withdrawal agreement. LEXOLOGY. [online]. 2021. [cit. 2021-03-21]. Dostupné na: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=23ff621c-a431-4381-8217-5193c81c8bfd>

LEE, Timothy B. Brexit: the 7 most important arguments for Britain to leave the EU. VOX. [online]. 2016. [cit. 2021-03-27]. Dostupné na: <https://www.vox.com/2016/6/22/11992106/brexit-arguments>

MAREK, David a kol. Brexit: Analýza dôsledkov odchodu Veľkej Británie z EÚ. DELOITTE. [online]. 2019. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www2.deloitte.com/sk/sk/pages/about-deloitte/articles/brexit-analyza.html>

MATHESON, Jesse. How has coronavirus affected pubs, cafes and restaurants? ECONOMICS OBSERVATORY. [online]. 2020. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.economicsobservatory.com/how-has-coronavirus-affected-pubs-cafes-and-restaurants>

MATTHEWS, Owen. Britain's been hammered by Brexit, but it got the vaccine right. FOREIGN POLICY. [online]. 2021. [cit. 2021-04-09]. Dostupné na: <https://foreignpolicy.com/2021/02/01/britain-post-brexit-rocky-european-union-covid-vaccine/>

MCBRIDE, James. What Brexit means. COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS. [online]. 2019. [cit. 2021-03-24]. Dostupné na: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-brexit-means>

MCQUAID, Darius. What industries were hit worst by both Brexit and Covid-19? HRREVIEW. [online]. 2020. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: <https://www.hrreview.co.uk/hr-news/supplier-news/what-industries-were-hit-worst-by-both-brexit-and-covid-19/125367>

MELICHER, Igor. Brexit- výhody/ nevýhody. DENNÍK N. [online]. 2016. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: <https://dennikn.sk/blog/494495/brexit-vyhodynevyhody/>

MORISS, Chris. Brexit: What would 'no deal ' look like? BBC. [online]. 2017. [cit. 2021-03-28]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-39294904>

MORTIMORE, Roger. Polling history: 40 years of British views on „in or out“ of Europe. THE CONVERSATION. [online]. 2016. [cit. 2021-03-07]. Dostupné na: <https://theconversation.com/polling-history-40-years-of-british-views-on-in-or-out-of-europe-61250>

NATIONAL INSTITUTE OF ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH. [online]. 2021. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www.niesr.ac.uk/publications/uk-economic-outlook-february-2021-brexit-britain-covid-recovery-ward>

NUGENT, Ciara. It's complicated: From the Roman Empire to Brexit, Britain has always struggled to define its relationship with Europe. TIME [online]. 2019. [cit. 2021-02-03]. Dostupné na: <https://time.com/5563689/britain-europe-relationship-history/>

PARKER, George- FOSTER, Peter- BRUNSDEN, Jim. UK and EU agree historic Brexit trade deal. FINANCIAL TIMES. [online]. 2021. [cit. 2021-04-10]. Dostupné na: <https://www.ft.com/content/f336aac0-ae6a-4fe5-96e6-673016880922>

PELLEGATA, Alessandro. These factors explain why British citizens left the EU. EUVISIONS. [online]. 2018. [cit. 2021-03-21]. Dostupné na: <http://www.euvvisions.eu/factors-explain-citizens/>

Report suggests Brexit could hit UK chemicals industry hard. CHEMICAL INDUSTRY JURNAL. [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné na: <https://www.chemicalindustryjournal.co.uk/report-suggests-brexit-hit-uk-chemicals-industry-hard>

REUBEN, Anthony- KOVACEVIC, Tamara. Turing scheme: What is the Erasmus replacement? BBC. [online]. 2021. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/education-47293927>

ROBERTS, Richard. Back to the future? Britain's 1975 referendum on Europe. NEWSTATESMAN. [online]. 2015. [cit. 2021-03-07]. Dostupné na: <https://www.newstatesman.com/politics/2015/01/back-future-britain-s-1975-referendum-europe>

SAINER, Matěj. BREXIT- Spojené království opustilo Evropskou unii 31.1.2020: Co čekat dále? LYNX. [online]. 2020. [cit. 2021-03-24]. Dostupné na: <https://www.lynxbroker.cz/vzdelavani/brexit/#jak-doslo-k-brexitu>

SANDERS, Amy. Polital cartoon analysis: Understanding Brexit. THE CHOICES PROGRAM, BROWN UNIVERSITY. [online]. 2019. [cit. 2021-03-27]. Dostupné na: https://www.choices.edu/wp-content/uploads/2010/10/Brexit_Intro_Reading.pdf

SAUNDERS, Robert. Britain decides: the first European referendum. HISTORY EXTRA. [online]. 2016. [cit. 2021-03-07]. Dostupné na: <https://www.historyextra.com/period/modern/britain-decides-the-first-european-referendum/>

SCOTT, Dean. UK trade: goods and services publication tables. OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS. [online]. 2021. [cit. 2021-05-03]. Dostupné na: <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/datasets/uktradegoodsandservicespublicationtables>

SCOTT, Michelle P. Brexit: Winners and Losers. INVESTOPEDIA. [online]. 2021. [cit. 2021-04-13]. Dostupné na: <https://www.investopedia.com/news/brexit-winners-and-losers/>

SCOTT, Michelle P. What is in the Brexit deal? INVESTOPEDIA. [online]. 2021. [cit. 2021-04-11]. Dostupné na: <https://www.investopedia.com/what-is-in-the-brexit-deal-5093948>

SHANNON, John Brian. Leaning toward „Soft Brexit“? LETTER TO BRITAIN. [online]. 2016. [cit. 2021-03-28]. Dostupné na: <https://lettertobritain.com/2016/12/15/soft-brexit-instead-chaos/>

SHARMA, Monica. UK unemployment rate falls to 4.9 per cent. HRREVIEW. [online]. 2021. [cit. 2021-04-21]. Dostupné na: https://www.hrreview.co.uk/hr-news/uk-unemployment-rate-falls-to-4-9-per-cent/134685?fbclid=IwAR0vJ73_evOsXtO060EJaCuI_i0_W4dHnk-l88m8kMbC0TA6_JBgDmOZzdo

SIMS, Alexandra. What is the diffrent between hard and soft Brexit? Everything you need to know. INDEPENDENT. [online]. 2018. [cit. 2020-12-22]. Dostupné na: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-hard-soft-what-difference-uk-eu-single-market-freedom-movement-theresa-may-a7342591.html>

SLABÝ, Petr. Britské referendum? To už tu jednou bylo... ECHO24.CZ . [online]. 2016. [cit. 2021-03-06]. Dostupné na: <https://echo24.cz/a/wkvUd/britske-referendum-to-uz-tu-jednou-bylo>

SOWELS, Nicholas. The Uncertain Consequences of Brexit for UK-Based Financial Services. OPEN EDITION JOURNALS. [online]. 2018. [cit. 2021-04-18]. Dostupné na: <https://journals.openedition.org/osb/2294>

STATISTA. [online]. 2015. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/1043098/eec-referendum-result/>

STATISTA. [online]. 2016. [cit. 2021-03-17]. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/642636/brexit-votes-by-region/>

STATISTA. [online]. 2016. [cit. 2021-03-20]. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/572613/eu-referendum-decision-by-highest-educational-attainment-uk/>

STONE, Jon. Brexit caused by low levels of education, study finds. INDEPENDENT. [online]. 2017. [cit. 2021-03-20]. Dostupné na: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-education-higher-university-study-university-leave-eu-remain-voters-educated-a7881441.html>

TETLOW, Gemma- POPE, Thomas. Brexit and coronavirus: Economic impacts and policy response. INSTITUTE FOR GOVERNMENT. [online]. 2020. [cit. 2021-04-09]. Dostupné na: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/brexit-coronavirus-economic-impact.pdf>

The Brexit vote, inflation nad UK living standards. THE LONDON SCHOOL OF ECONOMICS AND POLITICAL SCIENCE. [online]. 2017. [cit. 2021-03-20]. Dostupné na: <https://cep.lse.ac.uk/pubs/download/brexit11.pdf>

The industries hit hardest by Brexit. WORLD FINANCE. [online]. 2016. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www.worldfinance.com/home/the-industries-hit-hardest-by-brexit>

UK GOVERNMENT. The UK's points-based immigration system: An introduction for EU students. [online]. 2020. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/961679/HO_PBIS_Guidance_Students_Final_Web.pdf

UNIMAK. Takto bude vyzerat' štúdium v post- Brexitovej Veľkej Británii. DENNÍK N. [online]. 2021. [cit. 2021-04-19]. Dostupné na: <https://dennikn.sk/blog/2249169/takto-bude-vyzerat-studium-v-post-brexitovej-velkej-britanii/>

WALSH, James. Britain's 1975 Europe referendum: what was it like last time? THE GUARDIAN. [online]. 2016. [cit. 2021-03-07]. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/politics/2016/feb/25/britains-1975-europe-referendum-what-was-it-like-last-time>

What is soft Brexit? UK IN A CHANGING EUROPE. [online]. 2018. [cit. 2021-03-28]. Dostupné na: <https://ukandeu.ac.uk/the-facts/what-is-soft-brexit/>

What you need to know about the Turing Scheme. UK GOVERNMENT. [online]. 2021. [cit. 2021-04-25]. Dostupné na: <https://dfemedia.blog.gov.uk/2021/03/09/what-you-need-to-know-about-the-turing-scheme/>

Which sectors will struggle most post- Brexit and why? FINSMES. [online]. 2018. [cit. 2021-04-16]. Dostupné na: <https://www.finsmes.com/2018/11/which-sectors-will-struggle-most-post-brexit-and-why.html>